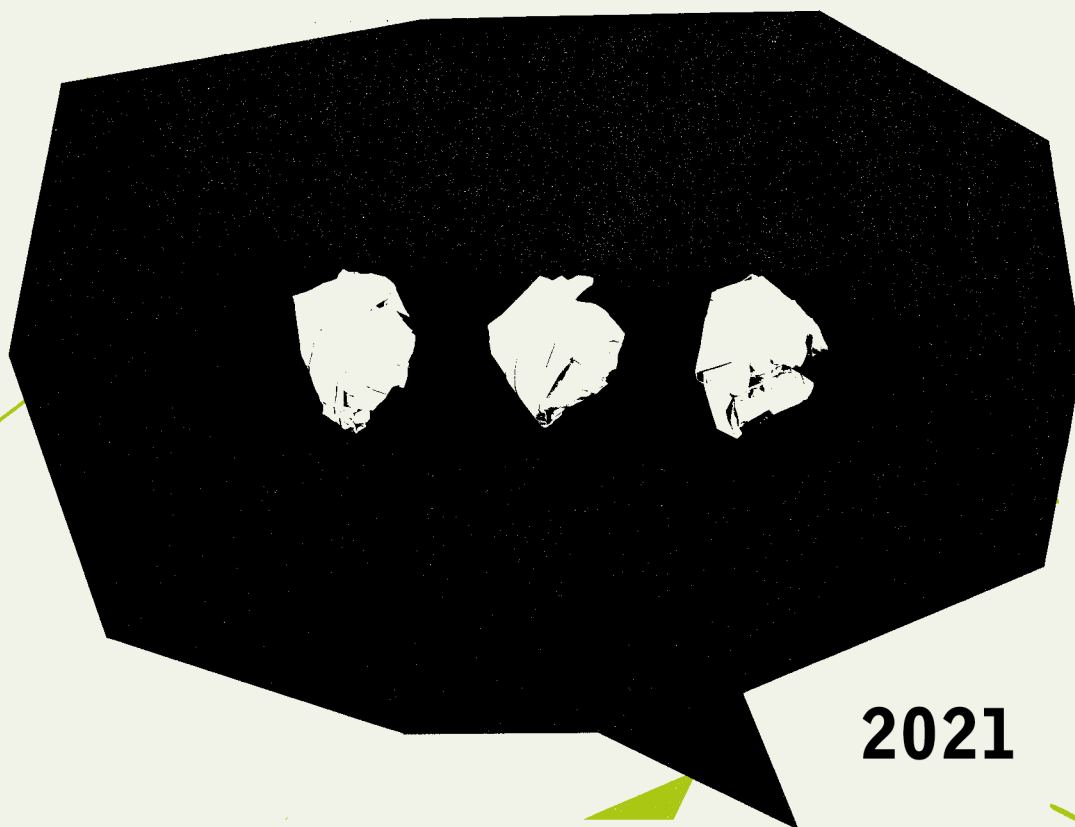

■■■ HEINRICH BÖLL STIFTUNG
КИЇВ
Україна

2021

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОГО
КЛІМАТИЧНОГО РУХУ
ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади провів аналітичний центр CEDOS за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьолля, Бюро Київ — Україна у 2020–2021 роках для визначення, як змінились можливості участі громадянського суспільства у прийнятті рішень з питань, що стосуються зміни клімату, які наявні найефективніші інструменти взаємодії та які перешкоди на її шляху існують.

Інформація, надана у цій публікації, є узагальненням результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретацією на думку авторів та авторок, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьолля та Уряду Німеччини.

Дослідницька команда Аналітичного центру CEDOS:

Марія Куделя
Юлія Назаренко
Олена Сирбу
Єлизавета Хассай

Дизайн:

Яна Винярьська

ЗМІСТ:

04 МЕТОДОЛОГІЯ

06 МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

- 06 Зміни у можливостях для співпраці
- 13 Причини змін у можливостях для співпраці
- 18 Перешкоди та можливості для налагодження співпраці
- 29 Зміни за рік: порівняння результатів 2019 та 2020 років

35 ІНСТРУМЕНТИ СПІВПРАЦІ

- 35 Які інструменти використовуються для співпраці громадських організацій та органів влади?
- 43 Які інструменти є найбільш доступними / прозорими / впливовими / зручними у використанні?
- 50 Зміни за рік: порівняння результатів 2019 та 2020 років

53 ВЗАЄМНІ ОЧІКУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

- 53 Хто частіше ініціює співпрацю?
- 58 Якою бачать мету співпраці громадські організації та органи влади?
- 61 Подання та врахування рекомендацій для органів влади
- 65 Взаємодія всередині кліматичного руху та всередині органів влади
- 68 Зміни за рік: порівняння результатів 2019 та 2020 років

72 ВИСНОВКИ

МЕТОДОЛОГІЯ

В грудні-січні 2020-2021 рр. аналітичним центром Cedos було проведено другу хвилю дослідження співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади. Дослідження проводилось шляхом онлайн-анкетування та глибинних інтерв'ю з представни_цями¹ громадського кліматичного руху та представни_цями органів влади.

За допомогою онлайн-анкетування було зібрано 55 відповідей активіст_ок громадського кліматичного руху та 23 представни_ць органів влади. У порівнянні з першою хвилею опитування, цього року ми зібрали на 11 відповідей громадських активіст_ок менше. Ми припускаємо, що через кризу, спричинену COVID-19, деякі ініціативи та активіст_ки перестали займатися кліматичними та екологічними темами, що підтвердилось під час інтерв'ю з деякими представни_цями руху. Варто зазначити, що громадський кліматичний рух наразі є не надто чисельним в Україні, і не так багато людей ідентифікують себе як кліматичні активіст_ки, тому ми вважаємо кількість отриманих відповідей такою, яка дозволяє робити певні висновки щодо досвіду взаємодії громадського кліматичного руху з органами влади.

¹ Тут і далі ми використовуємо іменник з відділеним «_» гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, та групи осіб різного гендеру, або гендер яких невідомий, або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Спочатку ми відділяємо гендерне закінчення для визнання існування гендерно небінарних людей. Потім ми ставимо жіноче гендерне закінчення, щоб врівноважити всі ті тексти, де фемінітиви не використовуються, і жінки викреслюються з інформаційного простору.

Серед активіст_ок було опитано респондент_ок з різним досвідом залучення до громадської діяльності у сфері клімату, енергетики та збереження довкілля. Трохи менше половини опитаних займаються цією діяльністю від 1 до 5 років, більше половини — понад 5 років.

Регіональний розподіл респондент_ок є таким:

- 26 респондент_ок з 55 з Києва;
- 11 — з Західної України;
- 10 — з Південної України;
- 4 — з Центральної України;
- 3 — представляють організації чи рухи, які працюють на національному рівні.

Ключові теми, з якими працює найбільше активіст_ок, які взяли участь в анкетуванні — зміни клімату, енергетика та збереження довкілля. Серед інших тематичних напрямків, з якими працюють громадські організації, були забруднення повітря, озеленення, сталий розвиток, транспорт, поводження з відходами. Багато опитаних працюють у сфері екологічної просвіти, а також самоврядування, посилення організацій та громад у зазначених сферах.

З 23 опитаних, що представляють органи влади, найбільше працюють з темами зміни клімату, енергетики та енергоефективності; інші ж теми, які вони називали, співпадають із озвученими активіст_ками: це збереження довкілля, сталий розвиток, транспорт.

Під час проведення двох хвиль опитування у кінці 2020 та у кінці 2019 років ми не опитували тих самих респондент_ок, що було враховано при інтерпретації отриманих даних.

Також було проведено 6 глибинних інтерв'ю з активіст_ками громадянського кліматичного руху, серед яких троє респондент_ок було з Києва і троє з регіонів, а також 4 інтерв'ю з представн_ицями органів влади, з яких двоє були представн_ицями державної влади та двоє — місцевої влади. Респондент_кам було гарантовано анонімність, тому у звіті не використовуються їхні імена або інша інформація, за якою їх можна було б ідентифікувати.

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

ЗМІНИ У МОЖЛИВОСТЯХ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

За результатами анкетування, взаємодія органів влади та представни_ць громадського кліматичного руху одні з одними та з іншими інституціями відрізнялась. **Активіст_ки зазначили, що найбільше в 2020 році співпрацювали з іншими громадськими організаціями.** Можна припустити, що в кліматичному русі існують сталі та налагоджені зв'язки між громадськими організаціями і тому їм простіше співпрацювати між собою.

Рисунок 1

Питання «**Наскільки інтенсивною була ваша взаємодія з різними інституціями протягом останнього року** за шкалою від 1 до 5, де 1 — взаємодія ніколи не відбувалася, а 5 — взаємодія відбувається постійно?»; Органи влади — n=23, громадські організації/активіст_ки — n=55.

Натомість найменше активіст_ки взаємодіяли з національними органами влади, бізнесом та науковими інституціями. Відповідно до результатів опитування, **взаємодія громадських активіст_ок з місцевими органами влади була інтенсивнішою, ніж з національними**. 10 з 55 активіст_ок зазначали, що взагалі не мали досвіду співпраці з національними органами влади протягом останнього року. Треба зважати на те, що опитані нами представни_ці громадських організацій працюють з різними темами, від чого також може залежати їхня взаємодія з органами влади. Відповідно, залежно від теми або загалом мети діяльності, деякі з них можуть бути орієнтовані більше на роботу з місцевою владою, деякі на взаємодію з державною, а деякі зовсім не мати на меті співпрацю з владою. Можна припустити, що громадські організації, які ми опитали, більше налаштовані на роботу з місцевими органами влади міст та громадами, де вони діють, аніж на роботу з центральними органами влади. Також цього року в Україні відбувалися **місцеві вибори**, що могло вплинути на збільшення співпраці громадських організацій саме з місцевими органами влади. Політичні партії активізовували співпрацю з громадськими організаціями напередодні виборів. До влади також могли прийти нові люди, у тому числі з громадського сектору, з якими активіст_кам було простіше налагодити співпрацю.

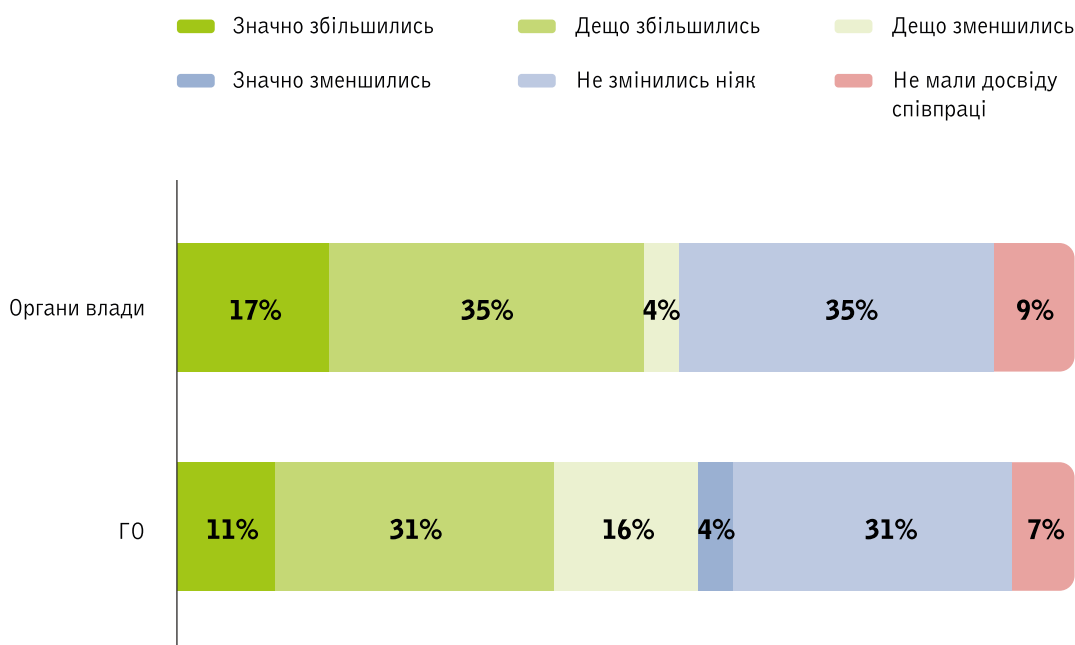
Водночас **представни_ці органів влади відзначили, що протягом 2020 року найактивніше співпрацювали з місцевими органами влади**. Це можна пояснити тим, що з 23 опитаних нами органів влади 20 — це були представни_ці місцевої або обласної влади. Відповідно вони більше співпрацювали в межах своїх органів. Дещо менш інтенсивно співпрацювали з громадськими організаціями та національними органами влади. Найменше службови_ці взаємодіяли з бізнесом та науковими інституціями.

Щоб оцінити, наскільки змінилась співпраця кліматичного руху з органами влади протягом останнього року, ми попросили учасни_ць опитування вказати, наскільки відчутними були ці зміни. Відповіді як представни_ць органів влади, так і активіст_ок були неоднозначними. Зокрема, більше третини службови_ць вважають,

що співпраця ніяк не змінилась за державними органами влади і дещо менше третини — з місцевими. 8 з 23 службови_ць відзначили деяке покращення у співпраці з органами місцевої влади, а 6 з 23 — деяке покращення у співпраці з національними органами влади.

Рисунок 2

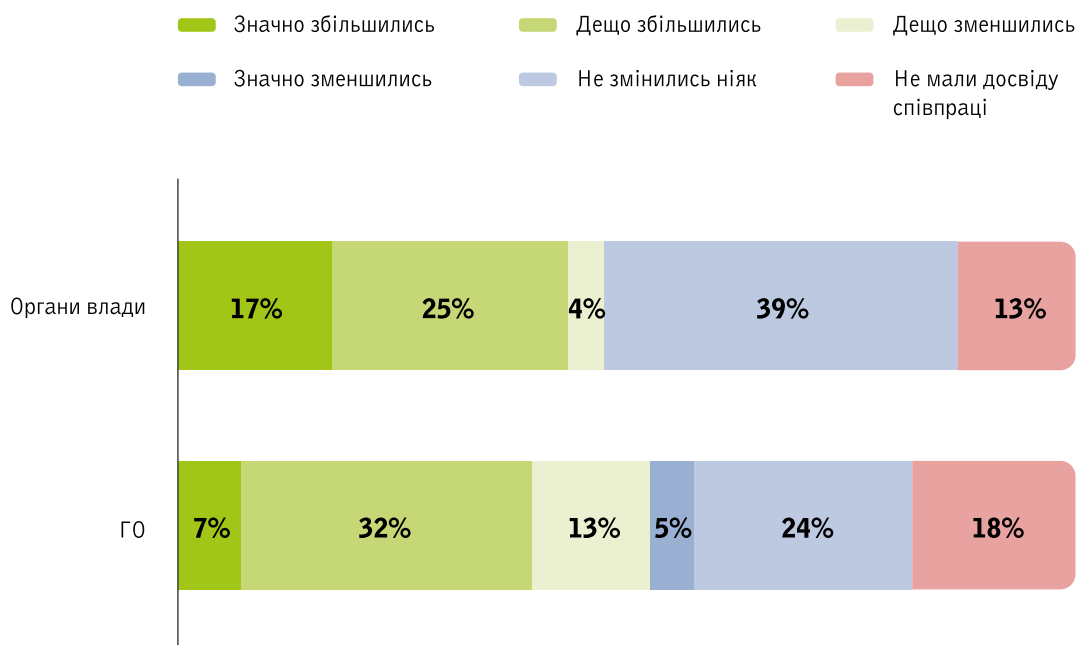
Питання «Як за останній рік змінились можливості взаємодії між громадським кліматичним рухом та місцевими органами влади?»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Думки активіст_ок щодо співпраці є дуже схожими. Третина з них відзначили, що взаємодія з місцевими органами влади ніяк не змінилась або дещо покращилась. Ще третина активіст_ок відзначили покращення взаємодії з державними органами влади і дещо менше третини про те, що змін не відбулось. Розглядаючи ці оцінки, потрібно зважати на те, що учасни_ці опитування могли мати різний досвід співпраці з органами влади, тому частина вважає, що співпраця дещо покращилась, а ще частина, що ніяк не змінилась.

Рисунок 3

Питання «Як за останній рік змінились можливості взаємодії між громадським кліматичним рухом та державними органами влади?»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

У 2020 році через карантинні обмеження в органах влади почали систематично використовувати **інструменти колективної онлайн-комунікації для взаємодії з громадськими активіст_ками**. Запровадження онлайн-формату співпраці дало можливість представництв громадських організацій долучитися до більшої кількості заходів, наприклад, робочих груп, громадських обговорень. Водночас кілька респондент_ок відміти_ли, що у такого формату є свої **недоліки, зокрема технічні виклики й менша можливість бути включеними у комунікацію**. Наприклад, при використанні гібридного формату, коли частина людей знаходяться в одному приміщенні, а інша частина підключені онлайн. Ще одним недоліком онлайн-співпраці, на думку частини респондент_ок, є **брак нетворкінгу**, менша ймовірність налагодити особисті контакти під час неформального офлайн-спілкування.

Насправді полегшило деякі моменти, тому що легше зібратися. Ось завтра в нас нарада, люди зі всієї України, але все одно можемо говорити. Це з однієї сторони плюс, мінус — звісно ще не випрацьована ця процедура, в тому плані, що якщо у нас була нарада, де частина людей в кабінеті, а ті, хто підключалися менше включені в робочий процес, тому є технічні моменти. Іде поки вони скажуть, модератор скаже, якраз вони можуть трошки губитися. Комбіновані речі, получается, що ті, хто один одного бачать, вони краще комунікують, ніж ті хто онлайн підключені.

Представни_ця ГО

В органах влади частково почали залучати представни_ць громадських організацій **на етапі планування і розробки, а не тільки для коментування вже створених документів**. Серед таких прикладів залучення у 2020 році згадували «Екологічну стратегію Києва», у межах якої створили робочі групи за шістьма напрямками². Громадські активіст_ки могли взяти участь у цих групах для напрацювання спільних ідей і висновків, хоча, за словами одн_їєї респондент_ки, не всі напрацювання зрештою врахували. До того ж таке **залучення громадськості на початковому етапі підготовки стратегічних та інших документів є радше точковим, а не системним явищем**.

На етапі планування [Екологічної стратегії Києва] ми вже долучаємо громадськість будь-яку, яка бажає. Тобто не було такого, що того пускаємо, того не

² «Освіта і наука», «Екологічна безпека», «Зелені зони та біорізноманіття», «Вода», «Повітря» та «Відходи»

пускаємо. Хоча, чесно кажучи, деякі там учасники зі сторони місцевої влади знали, що «вот этот нас будет все время ругать». Але все одно не було такого, щоб когось не пускали, всі були, всі висловлювались, всі думки були записані. Абсолютно не всі думки, а дуже мало було враховано. Але тенденція позитивна. Ми почали вже обговорювати на етапі обговорення. Так що тут однозначно є більше взаємодії, співпраці місцевої влади, громадськості і активістів.

Представни_ця ГО

Загалом як частина активіст_ок, так і представни_ць органів влади в інтерв'ю зазначали, що за останній рік їхня співпраця стала більш постійною й систематичною. Проте можемо припустити, що ця постійна взаємодія може відбуватися лише **на рівні окремих департаментів, проєктів або навіть бути пов'язаною з конкретними чиновни_цями**, які відкриті до комунікації й співпраці з громадськими організаціями. Водночас одн_а з активіст_ок зазначи_ла, що останнім часом прослідковується тенденція більшої відкритості органів влади, особливо завдяки використанню онлайн-інструментів для комунікації й співпраці. Натомість ризиком такої відкритості може бути збільшення ймовірності, що попри декларування намірів трансформації й реформування, ця співпраця може бути частиною «незрозумілої схеми», а її результати будуть «перекручені», використані у спосіб, відмінний від уявлень активіст_ок.

Є тенденція, що органи влади дуже відкриті. І самі помічники депутатів, народних депутатів, запрошують на комітетські слухання і так далі. Те, що раніше було просто «Ого». Зараз воно більш стало повсякденною практикою. То оцей от... є така відкритість, що органи влади запрошують до участі і те, що це відбувається онлайн. Тобто достатньо

мати інтернет і ноутбук чи телефон, то це дуже допомагає.

Представни_ця ГО

Крім того, **не завжди в органах влади критично оцінюють потужність громадського сектору та можливості їхнього впливу на прийняття рішень і розробку політик.** Наприклад, під час інтерв'ю од_на представни_ця органів влади зазначи_ла, що сьогодні в Україні сформувалося «зелене лобі», яке переважає над «вугільним» або «ядерним» лобі. Водночас громадські активіст_ки говорили про вплив бізнес-інтересів, особливо на місцевому рівні, що ускладнює співпрацю з органами місцевого самоврядування.

Ми пів року вже звертаємось з тим, щоб під час розробки національно визначеного внеску по Паризькій угоді, тобто ціль, скільки Україна має скоротити парникових газів, врахували комбінований сценарій. [...] Мережа громадських організацій зверталась, ми в різні інституції, тобто всім написали, але, на жаль, значне є енергетичне лобі. Яке боїться, яке не вірить в декарбонізацію, не вірить, що викиди можуть бути окремо, розвиток економіки окремо.

Представни_ця ГО

Ми також можемо припустити, що **представни_ці органів влади не завжди реалістично можуть оцінити співпрацю з громадським сектором.** Наприклад, можуть говорити про розвинену співпрацю з громадськими активіст_ками, але зрештою виявляється, що насправді системно й постійно співпрацюють лише з однією громадською організацією. Водночас не завжди в органах влади, особливо на місцевому рівні, співпрацюють з представни_цями саме громадських організацій, ця співпраця також може полягати у взаємодії з окремими людьми й громадою загалом.

ПРИЧИНИ ЗМІН У МОЖЛИВОСТЯХ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

Зміни у можливостях співпраці можуть бути пов'язані з низкою причин. Однією з них є те, що на думку представни_ць органів влади, за останній рік питання зміни клімату почало частіше з'являтися в актуальній порядку денному органів влади, вони почали більше про це говорити, стали більш обізнаними у кліматичній проблематиці. Це може бути пов'язаним з прагненням представни_ць органів влади долучитися до політики Європейського зеленого курсу (ЄЗК)³ й впроваджувати відповідні заходи та/або змінювати нормативно-правові акти з огляду на ЄЗК. А також тим, що Україна бере участь у міжнародних кліматичних проєктах і має зобов'язання щодо трансформації екологічної політики перед ЄС, співпрацює з іноземними партнерами й донорами, які зацікавлені у подоланні й адаптації до наслідків зміни клімату у містах України. Водночас частина активіст_ок говорили про те, що дії органів влади не завжди є послідовними. Наприклад, з одного боку, декларуються наміри приєднатися до ЄЗК і трансформувати екологічну політику. Натомість у бюджетах закладаються кошти на підтримку вугільної промисловості.

З досвіду нашого міста я можу сказати, що точно більше почали говорити і чути про енергоефективність, бо в нас якраз зараз вже кілька років як працює група з впровадження Європейської енергетичної відзнаки. Це така міждисциплінарна група, на якій кожні два тижні енергоменеджер міста формує порядок денний і обговорюються питання, які стосуються енергоефективності і клімату в тому числі, але клімату менше, так як в нас зараз тільки почалася в

³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

цьому робота і в нас фактично навіть немає плану дій як такого. Відповідно ми менше говоримо про це, але починаємо говорити про ВДЕ⁴, про клімат.

Представни_ця ГО

Також вони можуть розуміти, що саме ці [громадські] організації можуть посилити або послабити їхні позиції на кліматичних переговорах і на певних міжнародних подіях. Умовно кажучи, як вони будуть виглядати перед своїми європейськими партнерами. Тобто співпраця може відповідно покращити їхні позиції, а може і не покращити, якщо цієї співпраці немає або вона негативна. І це теж вони знають і враховують.

Представни_ця ГО

Ще одна причина змін у співпраці у 2020 році пов'язана з тим, що, за словами представни_ць і громадської сфери, і органів влади пандемія і карантин вплинули на **зміну пріоритетів у роботі органів влади й фінансуванні**, оскільки частина коштів була переспрямована з інших сфер у сферу охорони здоров'я. Тому в органів влади й бізнесу з'явився додатковий аргумент не фінансувати заходи або проєкти, які стосуються наслідків зміни клімату.

Частина респондент_ок говорили про те, що **не всі інструменти співпраці вдалося підлаштувати під онлайн-формат**. Наприклад, процес розробки «Екологічної стратегії Києва» уповільнився через те, що робочі групи не мали можливості збиратися офлайн, але водночас не перейшли у формат онлайн-взаємодії. З іншого боку, є думка, що пандемія не вплинула на співпрацю на місцевому

рівні, особливо в умовах адаптивного карантину, який прийшов на зміну жорсткому локдауну.

Іншою причиною, яка вплинула на зміни у співпраці у 2020 році, були **вибори в органи місцевого самоврядування**. На думку частини респондент_ок з громадського сектору, у 2020 році чинник місцевих виборів більше впливав на співпрацю активіст_ок з органами місцевого самоврядування, ніж пандемія — як у бік покращення, так і погіршення співпраці. За словами активіст_ок, покращення переважно були пов'язані з тим, що **збільшилася кількість можливостей для співпраці з чинними депутат_ками**. Наприклад, у Києві почали розробляти «Екологічну стратегію міста» з залученням активних громадських організацій і експерт_ок. Також, на думку респондент_ок, **перехід активіст_ок в органи місцевого самоврядування** може позитивно вплинути на майбутню співпрацю. Інформант_ки зазначали, що перехід у профільні департаменти або відділи відбувається переважно шляхом особистого контактування й запрошення представни_ць громадського середовища, інколи активіст_кам пропонують позицію радни_ць. Водночас в одн_їєї респондент_ки виникли труднощі з залученням органів місцевого самоврядування для поширення анкет опитування, яке проводили активіст_ки кліматичного громадського руху. Представни_ці органів влади обґрунтовували це завантаженістю у виборчий період. Погіршення співпраці також може відбуватися через небажання чиновни_ць приймати «непопулярні» рішення у передвиборчий період.

Також треба розуміти, що були місцеві вибори, а перед виборами влада завжди до тебе позитивно відноситься [...], і саме, я думаю, під вибори запускали насправді дуже важливу ідею з «Екологічною стратегією міста Києва». Як раз мені здається, що ця процедура якось була розрахована більше до виборів.

Представни_ця ГО

На думку респондент_ок, на покращення співпраці на національному рівні вплинуло створення у червні 2020 року нового міністерства⁵, у яке безпосередньо шукали громадських активіст_ок. Це дало можливість представни_цям громадських організацій перейти на державну службу й продовжити займатися кліматичними питаннями в ролі держслужбов_иць. Проте зараз складно оцінити вплив їхньої роботи у міністерстві на співпрацю з громадським сектором, оскільки з їхнього працевлаштування пройшло всього кілька місяців.

Однією з причин збільшення можливостей співпраці останнім часом є **наявність досвіду «позитивної», конструктивної співпраці**. На думку одн_ієї респондент_ки з громадського сектору, представни_ці органів влади почали розуміти важливість комунікації й співпраці з експерт_ками з громадської сфери на етапі розробки нормативно-правових актів, рішень, стратегій, політик. В органах влади розуміють, що за браку такої співпраці є ризик не врахувати важливі аспекти під час розробки документів, пов'язаних з кліматичними питаннями. А це збільшує ймовірність, що прийняті рішення доведеться скасовувати й починати роботу заново.

Я думаю, що вплинуло на це, напевно, наш з ними досвід роботи, тому що це, напевно, нормальний процес розвитку співпраці — спочатку комунікувати, а потім він набирає обертів.

Представни_ця ГО

⁵ У 2019 році було об'єднано Міністерство екології та природних ресурсів України з Міністерством енергетики та вугільної промисловості України у спільне Міністерство енергетики та захисту довкілля України. У 2020 році це міністерство роз'єднали, утворивши Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів і Міністерство енергетики України.

Треба розуміти, що коли весь час тебе ругають, то з тобою ніхто не хоче співпрацювати. Позитивний... Тобто не наскільки там позитив, ругати чи хвалити, а конструктив мається на увазі. Тобто якщо ми кажемо, що нам щось не подобається, ми обґрунтовуємо, що це нам не подобається, тому що резка дерев маю бути професійною, а не тям-ляп, а не тому що нам не подобається директор комунального [підприємства].

Представни_ця ГО

Представни_ці як органів влади, так і громадських організацій говорили про те, що на співпрацю впливає **професійний розвиток громадських організацій**, покращення комунікаційних навичок з боку громадського сектору. Водночас од_на респондент_ка зазначи_ла, що часом активіст_ок сприймають не як експерт_ок, а як людей, «які ходять з плакатами і щось десь вимагають, але конкретних рішень не пропонують», але дода_ла, що останнім часом цей образ змінюється.

Якщо вони продовжують займатися своєю сферою, то вони стають більш професійними в своїй сфері і тоді органи місцевого самоврядування, ну місцеві або державні, розуміють, що їм краще там спитати у цих людей про смарагдову мережу, тому що ці займались цим і це буде дешевше співпрацювати, ніж винаймати ще експертів.

Представни_ця ГО

Варто також зазначити, що ми спілкувалися з активіст_ками, які працюють у громадських організаціях на постійній основі, і яким може бути важливим позиціонування себе як експерт_ок. З іншого боку, ми не спілкувалися з низовими активіст_ками, для

яких професійний розвиток як експерт_ок і співпраця з органами влади можуть бути не таким релевантними. Можемо припустити, що у 2020 році низові активіст_ки могли перестати або менше займатися активізмом через виклики, що пов'язані з пандемією COVID-19.

ПЕРЕШКОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ СПІВПРАЦІ

За результатами анкетування, **однією з найбільших перешкод у співпраці для активіст_ок є відсутність спільного бачення органів влади і ГО щодо кліматичних і екологічних змін і політик.**

Серед причин такої ситуації може бути досить часта **зміна уряду або службов_иць на місцях**. Таким чином у громадських організацій та органів влади не відбувається налагодження системної співпраці, у результаті якої мало б сформуватися спільне бачення. Наприклад, за словами активіст_ок, об'єднання і роз'єднання профільного міністерства частково блокувало роботу. Крім того, часта зміна керівни_ць у національних органах влади є перешкодою для налагодження особистих контактів і зв'язків, інструменту, який суттєво впливає на можливості співпраці з боку громадських організацій.

Мені здається, що оця здатність почути громадськість і врахувати ці меседжі, що ми транслюємо, якщо ми говоримо про Мінеко теж дуже залежить від команди, від очільників. Вони змінюються. Наприклад, за цей рік п'ятеро, по-моєму, було людей, які в різному статусі були очільниками Мінекоенерго, в.о., тимчасовий в.о., ще якийсь там очільник. Тому ось в цій мішанині важко бути почутим, бо їм зовсім не до того, переважно.

Представни_ця ГО

Рисунок 4

Питання «Які перешкоди найбільше вплинули на взаємодію між громадським кліматичним рухом та органами влади?»; Органи влади — n=23, громадські організації/активіст_ки — n=55.

Примітка: Респондент_ки могли обрати не більше 3-х варіантів відповіді.

Поміж іншого, у громадських активіст_ок та органів влади різні цілі та засоби роботи, через які можуть не знаходити порозуміння.

«Еколтава», полтавська організація [...] Вони намагалися затвердити стратегію поводження з

відходами. І це було дуже показово, що проблема була в комунікації дуже велика. Вони замовили їм цю роботу, організація написала їм цю стратегію і потім ця робота була доброю, але я думаю, що це міська рада, чи це якийсь відділ не хотіли затверджувати це. Не хотіли приймати цю роботу, оплачувати. Тобто дуже дивна ситуація, коли ніби з самого початку є погодження і співпраця, а потім на рівні взаємодії, оці якісь, я не побоюсь сказати «совкова комунікація», протистояння і незрозумілі бюрократичні речі заважають втілювати вже співпрацю, яка відбувається.

Представни_ця ГО

Попри те, що в органах влади частіше почали підіймати питання зміни клімату, на думку представни_ць громадських організацій, у **чиновни_ць не завжди є розуміння важливості кліматичних та екологічних тем**. Це може бути пов'язаним з тим, що розв'язання проблем пов'язаних з наслідками кліматичних змін потребує стратегічного планування й довгострокових рішень. Також це може впливати на відсутність спільного бачення в органів влади та ГО.

Більшість політиків орієнтовані на quick wins, на те, де можна отут швидко галочки поставили перед виборами, й «У нас всьо хорошо — дивіться, продемонстрували активність». В екології боротьба за чисте повітря, вона дасть результати, якщо це буде довго і постійно. І це буде непомітно, і ти не зробиш рекламку з цього. Як стрічку перерізати красиво. [...] І, на жаль, в екології є ця специфіка, думаю, в інших сферах теж є, де ти не можеш супер швидко якісь речі зробити. Або досягти швидкої зміни. Екологія змінюється, клімат, ми зараз кажемо, що швидко, але порівняно з електоральним

циклом, то тут цикл змін довший, ніж електоральний цикл, і це одна з ключових проблем, чому дуже тяжко робити зміни в екології. Тобто люди не побачать результату одномоментно.

Представни_ця ГО

Крім цього, **представни_ці органів влади можуть не завжди розуміти важливість системних змін та стратегічного планування для того**, щоб впровадити заходи з адаптації до зміни клімату. І тому серед прикладів успішної співпраці з громадським сектором частина працівни_ць органів влади називали скоріше точкові заходи — наприклад, створення компостних станцій, разові заходи для популяризації альтернативного пакування, щорічне відновлення одного міського джерела, інформаційні кампанії про «екологічне» споживання й сортування відходів. Несистемність співпраці може бути пов'язаною з браком прописаної й уніфікованої процедури, алгоритму співпраці з громадським сектором. Натомість у випадку наявності прописаного механізму співпраці, наприклад, громадських слухань, чиновни_ці можуть лише формально виконувати це зобов'язання, «для галочки». Крім цього, системні зміни можуть потребувати залучення значних ресурсів, зокрема фінансових, тому органам влади може бути простіше робити точкові покращення.

Брак стратегічного бачення й довгострокового планування також впливає на те, що рішення плануються з огляду на виборчий цикл, тобто горизонт планування не завжди переважає п'ять років. Тому **чиновни_цям може бути складніше приймати непопулярні рішення, які можуть негативно вплинути на добробут громади у короткостроковій перспективі, але водночас послабити негативні наслідки зміни клімату у перспективі довгостроковій**. Це, наприклад, відмова від викопного палива й перехід на ВДЕ, де додатковим чинником, який погіршує співпрацю, може бути вплив бізнес-інтересів, зокрема власни_ць компаній у вугільній промисловості.

Це горизонт планування — люди не впевнені, скільки вони ще будуть на цих посадах, скільки... Ну тобто я маю дбати, що я роблю «сію секунду», чи бачення яке на 10 років вперед або на 50 років вперед. Тобто масштаб мислення і оцей масштаб планування дуже короткий, на жаль. Ну тут я не знаю, чи це теж якась наша фішка чи це загалом у світі так. От ну і зараз справді треба більше платити за електроенергію для того, щоб можна було інвестуватися у відновлювальну енергетику нормально, щоб можна було [...] отримати чисте повітря.

Представни_ця ГО

Третьою за кількістю голосів перешкодою, на думку активіст_ок, стала відсутність партнерської співпраці між громадськими організаціями та органами влади. Можна припустити, що вона не відбувається через нерівноцінний внесок у взаємодію, які здійснюють обидві сторони.

Поміж іншого активіст_ки вказували і на інші зовнішні перешкоди, пов'язані напряму з діяльністю органів влади — відсутність механізмів впливу на них та нестача у службови_ць компетентності та експертних знань з питань клімату.

На локальному рівні це теж якась, можливо, нестача компетентності. Розуміння таких процесів серед органів влади. Як, наприклад, мені телефонує співробітник з Міністерства транспорту і розказує, що «да ладно, зміна клімату — це все зміна осі Землі. Ваші листи — це чепуха, я точно знаю». Або кандидати, що подаються в кандидати на мера: «Та ладно. Да, да, ми підпишемо ваш чекліст. Та ладно, треба сірку розпилити і вашої зміни клімату не буде».

Представни_ця ГО

16 з 55 активіст_ок визначили пандемію COVID-19 як перешкоду, яка вплинула на співпрацю. Можна припустити, що **пандемія не стала однією з найбільших перешкод співпраці, тому що частині громадських організацій та органів влади вдалося адаптувати свою роботу до онлайн-формату**. Водночас це може стосуватися лише тих організацій, які вже мали співпрацю або контакти органів влади з попередньої взаємодії в офлайн форматах. Натомість **для нещодавно створених ініціатив, які могли не мати таких контактів, могло бути складніше взаємодіяти з владою онлайн**.

Найменшою, на думку опитаних активіст_ок, перешкодою є непоінформованість ГО про діяльність органів влади. Водночас під час інтерв'ювання деякі респондент_ки вказували на те, що активіст_кам може бракувати розуміння структури і зон відповідальності всередині органів влади. Тобто того, хто за що відповідає в органах влади. І через закритість такої інформації частина ініціатив можуть лишатись нереалізованими.

Не завжди громадськість знає, хто за що відповідає і хто на що впливає. Тобто, умовно кажучи, хто може заборонити чи дозволити рубку, і що робити [...]. І це теж є великою перешкодою, тому що [...] незнання структури місцевої влади, державної влади, хто відповідає, чим місцева від державної влади відрізняється.

Представни_ця ГО

На інтерв'ю респондент_ки з громадського сектору підіймали питання **комунікаційних перешкод у співпраці активіст_ок і органів влади**. Наприклад, говорили про невміння доносити один одному свої цілі, наявність «різного понятійного апарату». Також згадували про бюрократизованість органів влади, коли складно особисто звернутися до конкретно_ї чиновни_ці, натомість потрібно шукати контакт через приймальні.

[...] маю на увазі не українську мову, а я маю на увазі скоріше технічно-професійну мову, тому що держслужбовці спілкуються [...] мовою бюджетів, мовою інструкцій і протоколів прийняття рішень. А громадські організації спілкуються мовою проблематики, в яку вони занурені. Тобто цим треба захистити озеро, а цим треба бюджет на весь рік, задовольнити там всі комунальні підприємства, які опікуються водними об'єктами, закупити там техніку...

Представни_ця ГО

Також частина активіст_ок говорили про **«бульбашку» громадських організацій, з якими співпрацюють представни_ці органів влади**, що є причиною недостатнього врахування думок інших громадських організацій. Це може впливати на прозорість прийняття рішень в органах влади, коли до розробки документів і формування політик долучаються «кишенькові» організації. З іншого боку, залучення невеликої кількості ГО, особливо на національному рівні, може бути наслідком того, що частина організацій спрямовують свої сили на співпрацю на місцевому рівні й не мають потреби співпрацювати з органами державної влади.

Натомість основні перешкоди, які вбачають органи влади у співпраці з ГО відрізняються. Так, на їхню думку, найголовнішими перешкодами є ті, які безпосередньо пов'язані з діяльністю ГО, — непоінформованість ГО про роботу органів влади та низький рівень довіри ГО до органів влади. **Тобто можна помітити тенденцію, що як і активіст_ки, так і чиновни_ці вбачають основні перешкоди у діяльності одна одних. Відповідно кожна зі сторін оцінює доволі критично роботу іншої, натомість менш критично ставиться до власної діяльності.**

Важливою, на думку службов_иць, перешкодою також стала пандемія COVID-19. Можливо саме це більше вплинуло на

органи влади, оскільки вони мають більш формалізовану та регламентовану діяльність, яку важче було підлаштувати під онлайн формат.

Ти коли говориш, що ти приймаєш участь в зумі і він триває пів дня, і ти такий просто виснажений, тому що дійсно важко вже зосереджено сидіти перед екраном усі пів дня, то коли ти мусиш звітувати керівництву, що ти робив — «У мене зум був». Ну такі просто питання: «Так робив ти що?».

Представни_ця ОВ

Поміж інших проблем органи влади виокремлювали обмеженість каналів спілкування з ГО, відсутність спільного бачення та партнерської співпраці між сторонами. Лише 2 з 23 службови_ць вказали, що перешкодами є нерозуміння важливості кліматичних питань органами влади та недовіру органів влади до ГО. Водночас активіст_ки, як ми вказували раніше, вважають це суттєвими проблемами. Можна припустити, що це, з одного боку, пов'язано з тим, що службови_ці, які брали участь в опитуванні, розуміють важливість кліматичних проблем. З іншого боку, органи влади можуть дещо некритично оцінювати свою роботу та роботу своїх колег.

Під час інтерв'ю також згадували про те, що **не завжди структура органів влади може бути підлаштованою до викликів зміни клімату й необхідності впроваджувати адаптаційні заходи**. Це проявляється у браці профільних департаментів, відділів, комітетів у структурі органів місцевої влади.

Я бачу можливості для покращення кліматичних змін [...] зміною структури ради. Просто немає людей банально, які би займалися тою проблематикою. От хочу

я їх додати, я не знаю, чи погодяться на це чиновники, чи погодяться на це депутати, але я би хотіла додати такий відділ кліматичних змін міста. І люди, які би працювали над адаптацією міста [...] до кліматичних змін.

Представни_ця ОВ

На думку представни_ць органів влади, перешкодою для співпраці з активіст_ками може бути їхній «максималізм», небажання йти на компроміси й знаходити консенсусні рішення, «золоту середину».

Є проблема, коли ти, намагаючись лобіювати якісь речі, ще десь ідеш на якісь поступки, то потім тебе не хвалять за те, що вдалося досягнути, типу там пів кроку вперед. А сварять типу, що це не крок вперед. Це дуже часто discourages людей від співпраці.

Представни_ця ОВ

Крім того, в інтерв'ю як перешкоду також називали «аполітичність» представни_ць громадських організацій, їхнє дистанціювання від публічної підтримки тієї чи іншої політичної сили, навіть попри підтримку й співпрацю приватно.

Вони [ГО] можуть не хотіти, щоб ми публічно напряму заявляли про те, що ми співпрацюємо. Тому що вони можуть хотіти залишатися позапартійними і все таке. Але я навіть пам'ятаю, коли були парламентські вибори, що там була така ініціатива, вони робили аналіз партій, запитували позиції партій по

різним питанням екологічним. І ми тоді формували позицію, я пам'ятаю цю дискусію всередині. Але ми це зробили, вони сказали «ой, ви молодці, у вас такі прикольні позиції, но ми ж не можемо вас публічно хвалити, бо будуть казати, що ми заангажовані».

Представни_ця ОВ

За результатами анкетування, **на думку активіст_ок, найбільше на посилення співпраці вплинув перехід людей з досвідом роботи у громадському секторі до органів влади.** Можна припустити, що через місцеві вибори у 2020 активіст_ки з кліматичного руху зайшли до органів влади і відповідно тепер їхні колеги з ГО мають з ними вже попередньо налагоджену комунікацію. В інтерв'ю згадували про **ціннісний аспект**, який посилює можливості співпраці з представни_цями органів влади, які попередньо працювали в громадському секторі. На думку активіст_ок, спільні цінності можуть допомогти налагодити успішну співпрацю.

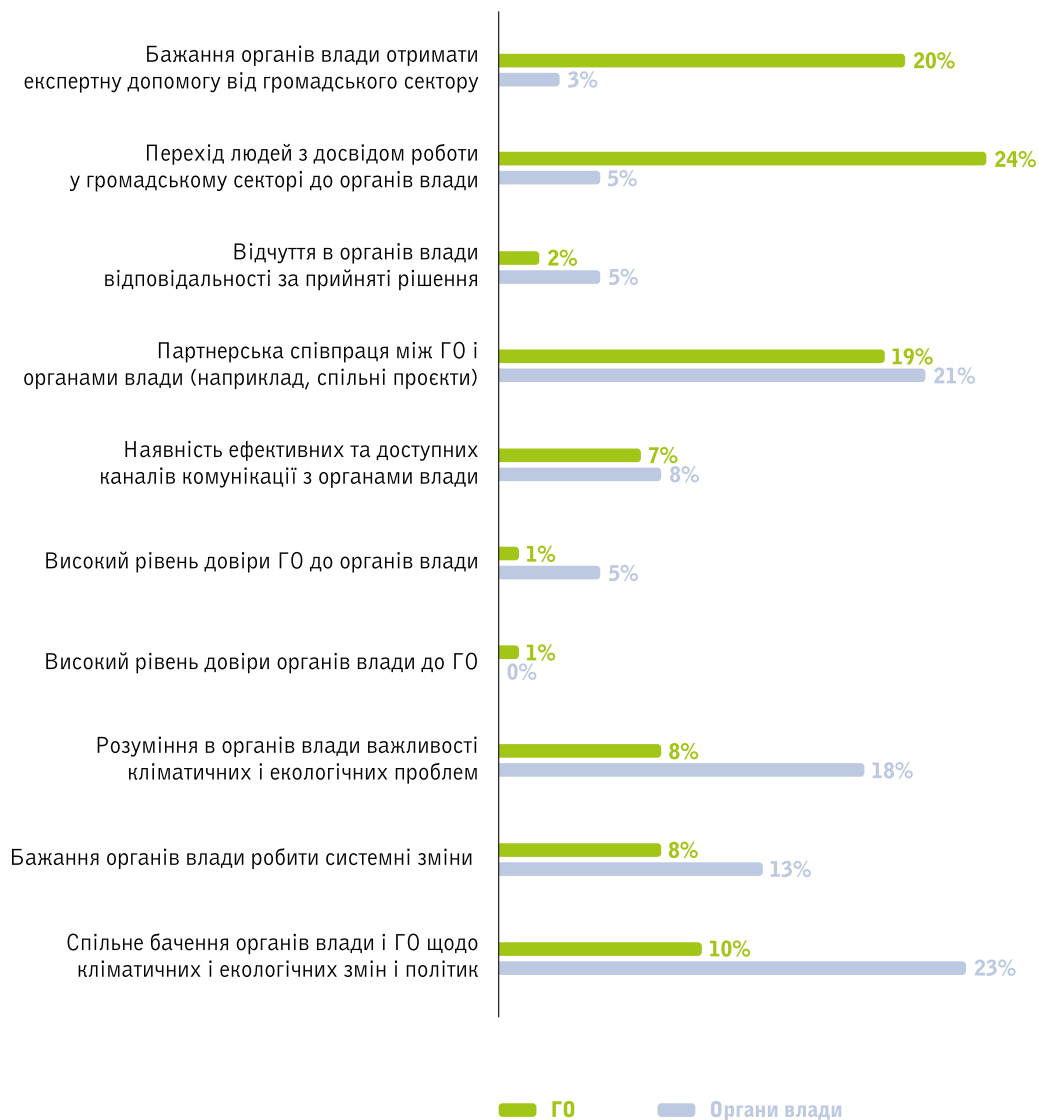
Я думаю, що оці місцеві вибори, вони показали, що оскільки взагалі тенденція до того, що... Мені здається, не знаю, може, я просто в бульбашці і я це бачу так. Тобто у цій активістській бульбашці. Що місцеві політики, які приходять, які були колись активістами, вони розуміють цінність залучення, вони розуміють, що таке громада і вони починають більше виходити і співпрацювати.

Представни_ця ГО

Рисунок 5

Питання «Які фактори найбільше вплинули на взаємодію між громадським кліматичним рухом з органами влади?»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Примітка: Респондент_ки могли обрати не більше 3-х варіантів відповіді.

Поміж іншого, на думку представни_ць органів влади, на покращення співпраці вплинуло бажання органів влади отримати експертну допомогу від громадського сектору, що може свідчити про те, що цю можливість потрібно розвивати і надалі, адже вона може вплинути на підвищення у органів влади розуміння та експертності щодо кліматичних проблем.

Наявність партнерської співпраці між ГО та органами влади також вплинула на налагодження взаємодії. Трохи менше, на думку громадських активіст_ок, на налагодження співпраці вплинули фактори, пов'язані з діяльністю органів влади. Зокрема, розуміння органами влади важливості кліматичних проблем, бажання робити системні зміни та наявність ефективних каналів комунікації з органами влади. Найменше, на думку активіст_ок на співпрацю вплинув високий рівень довіри між ГО та органами влади, що може свідчити, що недовіра існує з обох сторін.

Самі представни_ці органів влади вважають, що найбільше на посилення взаємодії вплинули спільне бачення органів влади та ГО щодо кліматичних проблем та наявність партнерської співпраці між ними. Знову ж таки, необхідно зважати, що досвід органів влади, яких ми опитували міг бути різний, і хтось з них міг мати позитивну співпрацю з окремими громадськими організаціями.

Трохи менше, на думку службови_ць, на це вплинуло розуміння органами влади важливості кліматичних проблем та бажання органів влади робити системні зміни. Лише 3 з 23 службови_ць вказали, що на це вплинув перехід людей з громадського сектору до органів влади.

ЗМІНИ ЗА РІК: ПОРІВНЯННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ 2019 ТА 2020 РОКІВ

Основні результати опитування у 2020 році майже не відрізняються від результатів 2019 року. Громадські організації продовжують частіше співпрацювати між собою. Однак **у 2020 році громадські організації дещо частіше говорили про наявність співпраці з місцевими органами влади, ніж у 2019 році.** Взаємодія активіст_ок з бізнесом та національними органами влади залишалась найменш інтенсивною з-поміж інших інституцій.

Рисунок 6

Питання «**Наскільки інтенсивною була ваша взаємодія з різними інституціями протягом останнього року** за шкалою від 1 до 5, де 1 — взаємодія ніколи не відбувалася, а 5 — взаємодія відбувається постійно?»; 2020: Громадські організації / активіст_ки — n=55, 2019: Громадські організації / активіст_ки — n=66.

Взаємодія органів влади з різними інституціями у 2020 році теж є схожою у порівнянні з 2019 роком. Зокрема, найбільше продовжують співпрацювати з місцевими органами влади, тобто між собою, а найменше — з бізнесом та науковими інституціями.

Рисунок 7

Питання «**Наскільки інтенсивною була ваша взаємодія з різними інституціями протягом останнього року** за шкалою від 1 до 5, де 1 — взаємодія ніколи не відбувалася, а 5 — взаємодія відбувається постійно?»; 2020: Органи влади — n=23, 2019: Органи влади — n=18.

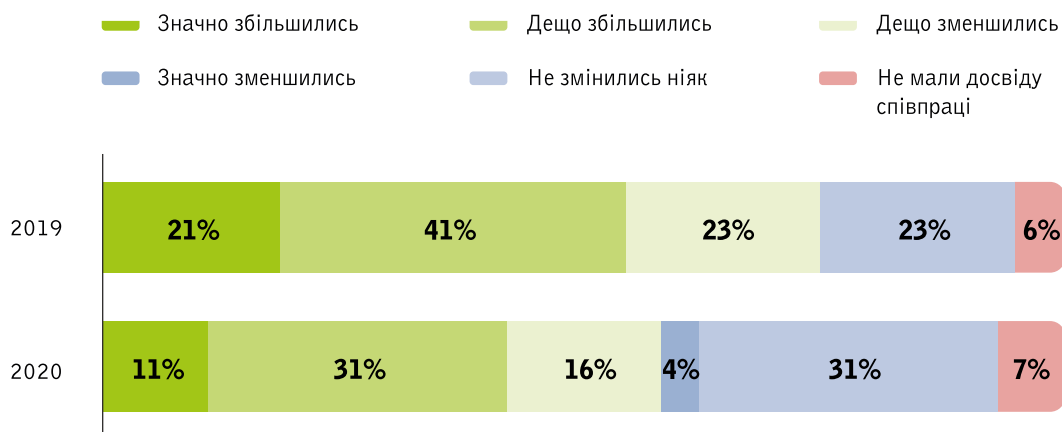

Порівнюючи результати 2020 року з результатами 2019 року, можна помітити, що **як громадські організації, так і органи влади дещо менше співпрацювали з міжнародними організаціями та донорами**. З одного боку, це може бути через те, в опитуванні 2019 та 2020 років могли брати участь різні люди. З іншого боку, це також можна пояснити тим, що через коронавірус змінилися пріоритети міжнародних донорів та стало важче залучати кошти саме на тему, пов'язану з кліматом чи екологією.

Якщо говорити про те, як оцінювали зміни у співпраці у 2019 році та 2020 році, то в першій хвилі дослідження представни_ці громадських організацій та органів влади надавали більш позитивні оцінки співпраці. Цього ж разу більше учасни_ць вказували, що співпраця ніяк не змінилась. Особливо це стосується співпраці активіст_ок з місцевими органами влади. Треба також зважати, що ми не знаємо, який попередній досвід співпраці мали активіст_ки, які обирали цей варіант відповіді. Тобто ми не можемо сказати, що їхня співпраця була ефективною і ніяк не змінилась або навпаки. Однак, можна припустити, що тут відіграла роль пандемія, через яку значних покращень у співпраці не відбулося.

Рисунок 8

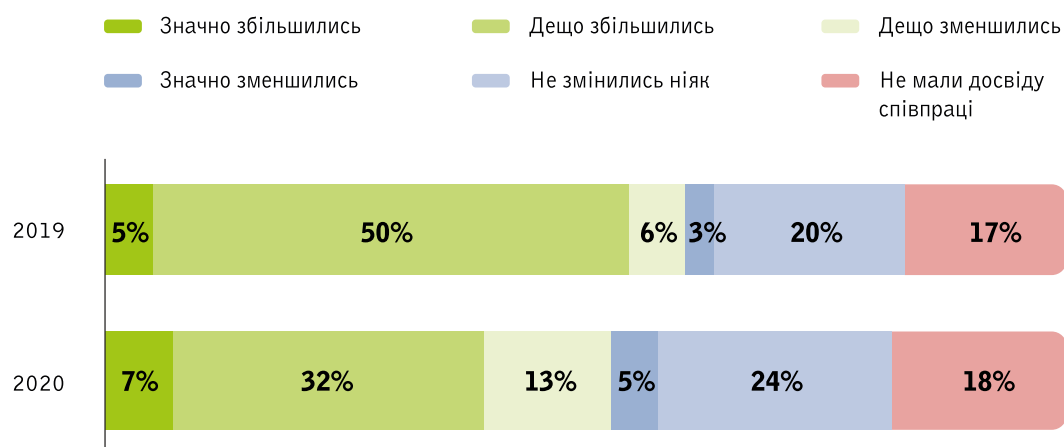
Питання «**Як за останній рік змінились можливості взаємодії між громадським кліматичним рухом та місцевими органами влади?**»; 2020: Громадські організації / активіст_ки — n=55, 2019: Громадські організації / активіст_ки — n=66.

Можемо також побачити, що **у 2020 році менше активіст_ок вбачали покращення співпраці протягом року, у порівнянні з 2019 роком**. Ще 20% вказали, що співпраця дещо або значно зменшилась.

Рисунок 9

Питання «**Як за останній рік змінились можливості взаємодії між громадським кліматичним рухом та державними органами влади?**»; 2020: Громадські організації / активіст_ки — n=55, 2019: Громадські організації/активіст_ки — n=66.

Схожа ситуація і у співпраці з державними органами: у 2019 році представни_ці громадського кліматичного руху позитивніше оцінювали зміни у співпраці з цими інституціями протягом року. Натомість **у 2020 році більше говорили про відсутність змін в інтенсивності співпраці з державними органами влади, або ж і про зменшення таких можливостей**. Ймовірно, ця різниця між роками в інтенсивності співпраці як з державними органами влади, так і з місцевими, не в останню чергу пов'язана з пандемією та зменшення «доступу» до цих органів влади. Водночас деяку роль в цих змінах могли відігравати доволі часті зміни у кадрових складах органів влади протягом останнього року.

Якщо порівнювати перешкоди, які найбільше впливали на співпрацю між ГО та органами влади, то можна помітити, що досі

актуальною проблемою залишається нерозуміння органами влади важливості кліматичних та екологічних проблем. Попри те, що під час глибинних інтерв'ю деякі представни_ці як влади, так і громадськості відзначали, що в деяких органах влади змінюється уявлення про кліматичні проблеми, це досі залишається системною перешкодою. Значною проблемою так само залишається **взаємна недовіра між органами влади та ГО.** Можна припустити, що причиною є нерозуміння кожною зі сторін принципів роботи іншої. Також причиною може бути попередній негативний досвід з корумпованими органами влади або недоброчесними громадськими організаціями. Не останню роль тут відіграє також неефективна комунікація і брак каналів зв'язку з органами влади. Цю перешкоду також могла посилити пандемія, оскільки якісь канали комунікації стали більш закритими. Водночас використання онлайн-інструментів комунікації могло вплинути на те, що можливості частини представни_ць громадського сектору долучитися до співпраці збільшилися.

У порівнянні з 2019 роком, у 2020 більше активіст_ок зазначали, що на можливості співпраці вплинув перехід людей з ГО до органів влади. Ймовірно, це пов'язано з місцевими виборами, після яких їхні колеги почали працювати в органах влади. Як і для активіст_ок, так і для органів влади позитивною можливістю залишається партнерська співпраця, адже це сприяє налагодженню взаємодії та сталих зв'язків.

Підсумовуючи, не можна однозначно стверджувати, що співпраця між ГО та органами влади у 2020 році стала більш активною. Активіст_ки та службови_ці вказували як на позитивні зміни, так і на відсутність змін у співпраці, відштовхуючись від свого досвіду. Очікувано, що **у 2020 році активіст_ки частіше співпрацювали між собою, а органи влади між собою, адже імовірно вони мають більш сталі та стабільні зв'язки всередині свої спільнот.** Серед причин, які могли вплинути на зміни у співпраці активіст_ки і службови_ці називали як негативні, так і позитивні. Зокрема, зауважили про покращення розуміння в органів влади кліматичних проблем. Водночас через пандемію COVID-19 у

влади відбулась зміна пріоритетів фінансування, через що теми клімату і екології стали ще більше «не на часі». Також не усім вдалось адаптувати свою роботу під онлайн-формат.

Попри те, що деякі активіст_ки та службови_ці відзначали про покращення розуміння в органів влади кліматичних проблем, радше йшлося про окремих представни_ць влади.

Адже в загальному другий рік поспіль ця перешкода є однією з основних на думку представни_ць ГО. Попри наявні позитивні приклади співпраці ГО з органами влади, на думку активіст_ок все ще немає спільного бачення щодо кліматичних політик в органів влади та ГО, а також взаємної довіри між обома сторонами. Поміж іншого активіст_ки виокремлювали й інші перешкоди пов'язані з діяльністю органів влади: несистемність, відсутність стратегічного планування, незрозумілі механізми роботи та прийняття рішень. Водночас органи влади вбачають найбільші перешкоди навпаки в діяльності активіст_ок, зокрема, їхню непоінформованість ГО про діяльність органів влади.

Враховуючи наявні перешкоди, між громадським кліматичним рухом і органами влади відбувається співпраця, на яку впливають різні можливості. На посилення взаємодії впливає партнерська співпраця. Щодо інших можливостей у службови_ць та активіст_ок думки різняться. Перші впевнені, що на співпрацю впливає перехід активіст_ок до органів влади, а другі, що може формуватися спільне бачення у ГО та органів влади.

ІНСТРУМЕНТИ СПІВПРАЦІ

ЯКІ ІНСТРУМЕНТИ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ?

Активіст_ки та представни_ці органів влади були одностайними в тому, що **найчастіше у співпраці одна з одною використовують соціальні мережі**. Це може бути пов'язано із пандемією COVID-19 та дистанційною працею активіст_ок та представни_ць органів влади.

Зі слів представни_ць громадського сектору, пряма онлайн-комунікація з чиновни_цями через соціальні мережі спрощує комунікацію активіст_ок з органами влади, оскільки, на відміну від телефонного дзвінка, дає можливість відповісти у зручний час, і водночас є оперативнішою за електронне листування.

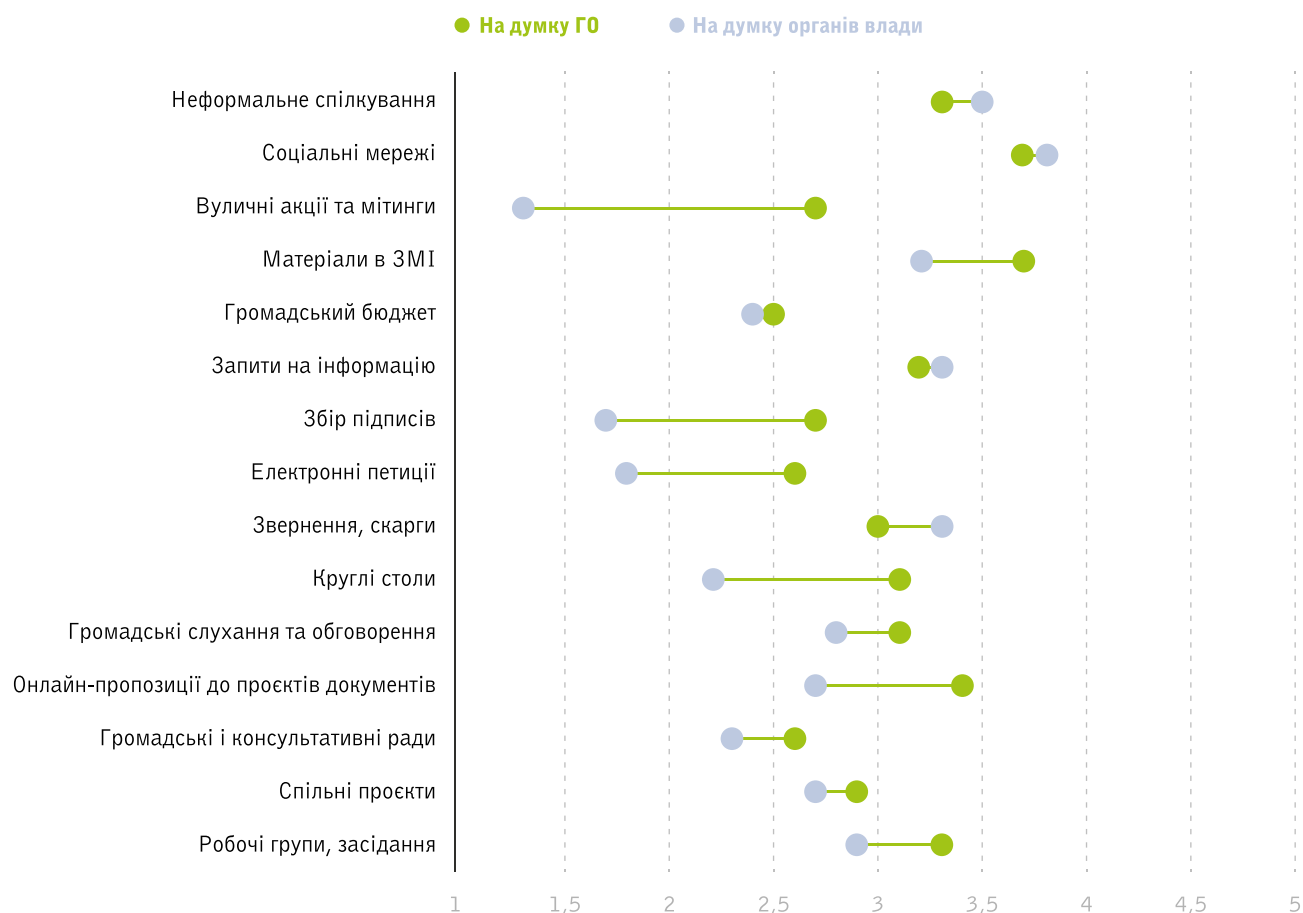

Оця можливість неофіційно звертатися через месенджери, писати людям напряду, до яких ти би ніяк по-іншому не достукався. Ну оце от з'явилося, це щось нове. Тобто я, якщо навіть не перебуваю в Україні, я можу писати комусь в Зеленбуд.

Представни_ця ГО

Рисунок 10

Питання «Оцініть, будь ласка, інтенсивність використання цих інструментів взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже рідко використовуються, а 5 — дуже часто використовуються»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Активіст_ки однаково часто із соціальними мережами обирали публікації матеріалів у ЗМІ. Наступним поширеним інструментом співпраці, на їхню думку, є онлайн-пропозиції до проєктів документів. Натомість серед відповідей представни_ць влади наступним за популярністю є неформальне спілкування.

Громадський бюджет, електронні петиції, громадські і консультативні ради — такі інструменти використовуються найрідше, на думку кліматичних активіст_ок. Щодо представни_ць органів влади, вони такими вважають: вуличні акції та мітинги, збір підписів, електронні петиції.

Попри те, що за результатами цього річного опитування, неформальне спілкування виявилось інструментом, який стали рідше використовувати, в інтерв'ю як активіст_ки, так і представни_ці органів влади неодноразово згадували про важливість особистого контакту для ефективної співпраці. На думку деяких представни_ць громадського сектору, необхідність використовувати особисті зв'язки для ефективної співпраці з органами влади є скоріше викликом, оскільки такі контакти є не у всіх і їхнє встановлення потребує додаткових ресурсів з боку громадських активіст_ок. Водночас **завдяки налагодженим контактам з представни_цями органів влади співпраця може бути більш сталою й менш залежною від, наприклад, виборчих процесів і зміни кадрів, особливо на керівних посадах.** Також наявність особистих контактів може посилювати спроможність громадських організацій співпрацювати з органами влади для адвокації їхніх пропозицій і рекомендацій.

Трошечки якби мучає той факт, що потрібно підсилувати це [офіційні звернення] ще неофіційними зверненнями. Спілкуванням через месенджери, як-то фейсбук, месенджер чи телеграм. Окремим людям писати що ось «Доброго дня, ми вам направили офіційне звернення, будь ласка, подивіться, бо нам дуже важливо, щоб ми вирішили проблеми [певного питання]». І ми командою проекту, починаємо вияснювати, у кого є які персональні зв'язки із Зеленбудом. З їхніми там комунальними осередками районними. Тому що тільки персональні зв'язки плюс офіційні звернення дають результат.

Представни_ця ГО

Чесно вам скажу, ну принаймні в екології і енергетиці, те, що я працюю через особисті контакти. І коли

є якийсь у нас є текст установи і ми розсилаємо тим людям, чия думка нам важлива і просимо про коментарі. Або ж вони до нас приходять. Але це рідше у форматі робочих груп. Це частіше у форматі «Ось є люди, яким ми довіряємо, що у нас тут співпадають позиції і ми з цими людьми проконсультуємось, перш ніж щось подавати». Принаймні зараз для мене це так відбувається.

Представни_ця ОВ

В інтерв'ю серед найбільш ефективних інструментів співпраці представни_ці органів влади й громадських організацій називали **участь у робочих групах, коли громадські активіст_ки можуть з самого початку взяти участь у розробці документів.** За словами представни_ць громадського сектору, робочі групи є ефективним інструментом, щоби налагодити особисті контакти з працівни_цями органів влади, які можна використати для подальшої співпраці й адвокації. Водночас од_на респондент_ка зазначи_ла, що зустрічі у межах робочих груп інколи можуть бути формальними й не завжди мати значний вплив на фінальний документ. Також говорили про те, що інколи може бути складно оцінити результати участі в робочій групі, оскільки важко прослідкувати, чи всі пропозиції й коментарі були враховані.

Вони [громадськість] з самого початку приймають участь і є членами цієї робочої групи. По-перше, зрозуміло, з ким ти будеш спілкуватися, коли буде погоджуватися цей документ, по-друге, вони починають розуміти проблематику, вони мають змогу на етапі підготовки впливати на той документ. Одна справа, коли там документ готовий, а потім «ой не тут і не так, і взагалі ви все не правильно робили». Це досить складно — потім переробити, а коли документ

тільки готується, одразу можна, ну, гріхи перворідні виправити, от в чому справа.

Представни_ця ОВ

Ми якось надсилали запит минулого року [...]. І мене запросили на робочу зустріч, тому що запит був такий зазначений. І я точно розумію, що якби я до того не знала представників цього департаменту через робочу групу по НВВ⁶, можливо, цього і б не було, цієї зустрічі. Ми години говорили, обговорювали, мінялися ідеями. Тобто це було продуктивно. Я розумію, що якби не було цього особистого знайомства, можна було б цими листами перекидатися дуже довго формально. А фактично ми на одній зустрічі обговорили, уточнили, зрозуміли позицію один одного і відразу отримали відповідь на наш лист, з яким могли далі працювати.

Представни_ця ГО

Серед ефективних інструментів співпраці респондент_ки з органів влади називали фінансування спільних проєктів у межах таких міських програм, як, наприклад «Зробимо Львів кращим» або «Майстерня міста» у Львові. Перевагою таких проєктів є налагодження співпраці з органами місцевого самоврядування, встановлення особистих контактів та можливість реалізувати корисну для громади ініціативу. Водночас викликом для участі у таких проєктах є переважно необхідність шукати співфінансування в інших донорів, а також необхідність мінімізувати витрати на вимогу органів місцевого самоврядування. Це означає, що частина роботи виконується на волонтерських засадах. Тому, по-перше, є ризик, що виконав_ця може безвідповідально

поставитися до своїх обов'язків, а, по-друге, це може призвести до (само)експлуатації й вигорання представни_ць громадських організацій. Крім того, профінансовані проекти не завжди є частиною системних змін, які впливають на адаптацію міст до зміни клімату.

Нам подобалося кілька проектів, а фінансово ми могли пропустити, до прикладу, один. Ну, наприклад, бюджет був 80 тис. грн, а кожен учасник конкурсу подав свій проект до 80 тис. грн, тобто вони всі хотіли максимум використати, а ми хотіли більше зробити кращих проектів, бо нам подобався не один, а кілька, і ми намагалися коригувати. Тобто ми, наприклад, якщо фотозйомка... вони передбачали фотозйомку проекту, що там тисяча гривень буде, наприклад, а ми пропонували, що ми залучимо фотографа на громадських засадах чи самі... пресслужба прийде відфотографує.

Представни_ця ОВ

Одним з прикладів вирішення конфліктних ситуацій у співпраці кліматичних активіст_ок з органами місцевого самоврядування можна вважати **позов до суду на Полтавську міську раду з боку громадської організації «Еколтава»**. Громадська організація подала судовий позов на міську раду через те, що чиновни_ці не докладали зусиль до зміни системи поводження з відходами. «Еколтава» виграла позов, сторони підписали мирову угоду та змогли налагодити співпрацю. Тому у 2020 році експерт_ки «Еколтави» долучилися до написання Програми поводження з твердими побутовими відходами у ролі зовнішніх експерт_ок, але представни_ці міської ради порушили умови договору, а саме затягнули його виконання й врешті не заплатили за роботу. **Позови до суду є «радикальним» методом тиску на органи влади, який натомість може привернути увагу медіа й**

містян_ок, зробити конкретну проблему більш видимою й публічною, створити в суспільства запит на її розв'язання.

Наприклад, у Полтаві з'явилися сортувальні баки й спеціальна техніка для того, щоб забирати сміття, а політичні партії й окремі депутат_ки у своїх передвиборчих програмах приділили більшу увагу темі відходів.

Одним з чинників, який може вплинути на ефективність співпраці, активіст_ки називали публічний тиск, зокрема через медіа або пресконференції, у яких беруть участь стейкхолдери у конкретній сфері, а також масове подання листів, звернень з коментарями. Попри те, що деякі респондент_ки під час інтерв'ювання говорили про низьку ефективність комунікації у соціальних мережах, од_на з них вислови_ла думку, що останнім часом депутат_ки, особливо в національних органах влади, стали частіше реагувати на критику, зокрема у соціальних мережах, стали більш чутливими до уваги медіа, наприклад, рейтингів.

Вони [депутат_ки] реагують на критику, тому що бояться і нас, тому що вони не розбираються в певних питаннях, чи ще чомусь, але серйозно реагують. А найлегше це перевірити через соцмережі. Не знаєш, як там по телевізору покажуть, не покажуть, а от лайки в Фейсбуці завжди можна перевірити, чи в Інстаграмі, чи хто там де.

Представни_ця ГО

Громадський бюджет є доступним, прозорим та популярним інструментом співпраці, але його ефективність для кліматичних проєктів може підважуватися конкуренцією з проєктами в інших сферах, зокрема медичній або освітній. На думку одн_їєї з респондент_ок, автор_ки медичних й освітніх проєктів мають можливості залучити потужніші ресурси для голосування за

свої проєкти, зокрема так званий «адмінресурс». Це може бути пов'язаним з тим, що люди не сприймають екологічні проблеми або наслідки зміни клімату як такі, що безпосередньо їх стосуються й впливають на їхнє повсякдення. Крім того, оскільки цей інструмент вже не є новим й активно використовується останнім часом, у частини активіст_ок, особливо тих, які мали досвід участі й усвідомлюють слабкі сторони бюджету участі, може знижуватися мотивація продовжувати брати в ньому участь.

Під час інтерв'ю представни_ці громадських організацій і органів влади згадували і про найменш ефективні інструменти співпраці. Серед них називали **мітинги й вуличні акції прямої дії, оскільки вони потребують значного ресурсу з боку організатор_ок, витрати якого не завжди є виправданими, бо часто такі акції не призводять до безпосереднього результату.** На думку одн_їєї респондент_ки, цей інструмент можна використовувати, коли вже спробували інші, менш публічні, інструменти, але не досягли потрібного результату, наприклад, якщо чиновни_ці не бажають співпрацювати або не хочуть звертати увагу на конкретну проблему. Акції прямої дії можуть привернути увагу до проблеми з боку органів влади, вплинути на їхнє бажання йти на контакт і співпрацювати, але для цього потрібна медійність таких акцій. Також говорили про невисоку ефективність громадських слухань. **Громадські слухання можна сфальсифікувати за наявності ресурсу у представни_ць бізнес-інтересів. Водночас громаду складно організувати для участі у слуханнях через брак або поступове зниження мотивації.** Крім того, на думку активіст_ок, ефективність подання пропозицій, листів та петиції є низькою, оскільки складно проконтролювати їхній вплив і дієвість, потрібно далі докладати зусилля до адвокації і лобіювання. До того ж у 2020 році могла знизитися ефективність інструментів, які потребують офлайн-кампанії й адвокації, зокрема петиції або бюджет участі.

ЯКІ ІНСТРУМЕНТИ Є НАЙБІЛЬШ ДОСТУПНИМИ / ПРОЗОРИМИ / ВПЛИВОВИМИ / ЗРУЧНИМИ У ВИКОРИСТАННІ?

Респондент_кам також було запропоновано оцінити перелік існуючих інструментів взаємодії за такими параметрами: прозорість, впливовість, легкість та зручність, доступність і чутливість. Оцінити потрібно було за 5 бальною шкалою, де 1 означало найменше значення параметра, 5 — найбільше. Також у респондент_ок була можливість обрати відповідь «важко відповісти».

Рисунок 11

Питання «Оцініть, будь ласка, **доступність і чутливість до різних соціальних категорій** (жінки, маломобільні люди, люди літнього віку, люди, які не мають досвіду активізму тощо) **цих інструментів взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади**. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не доступний та не чутливий, а 5 — дуже доступний та чутливий»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Критерій доступності і чутливості отримав найменші бали серед громадських активіст_ок та представни_ць органів влади, в порівнянні з іншими критеріями.

Отже, **найбільш доступними та чутливими до різних соціальних категорій людей, активіст_ки відносять ті інструменти, які не передбачають безпосереднього контакту із представни_цями органів влади.** Це соціальні мережі, матеріали у ЗМІ та звернення, скарги. Загалом, представни_ці органів влади оцінювали в більшу кількість балів доступність та чутливість інструментів співпраці, ніж активіст_ки. Найбільш доступними, на їхню думку, є соціальні мережі, неформальне спілкування, матеріали у ЗМІ. Хоча кліматичні активіст_ки та представни_ці органів влади були одностайними в тому, що матеріали у ЗМІ — це доступний та чутливий до різних груп людей інструмент співпраці, проте це не завжди так. Медіа відтворюють та створюють популярну інформацію, в якій інтереси вразливих груп людей часто залишаються непоміченими. Найвразливіші групи можуть не мати можливостей публікуватися у медіа.

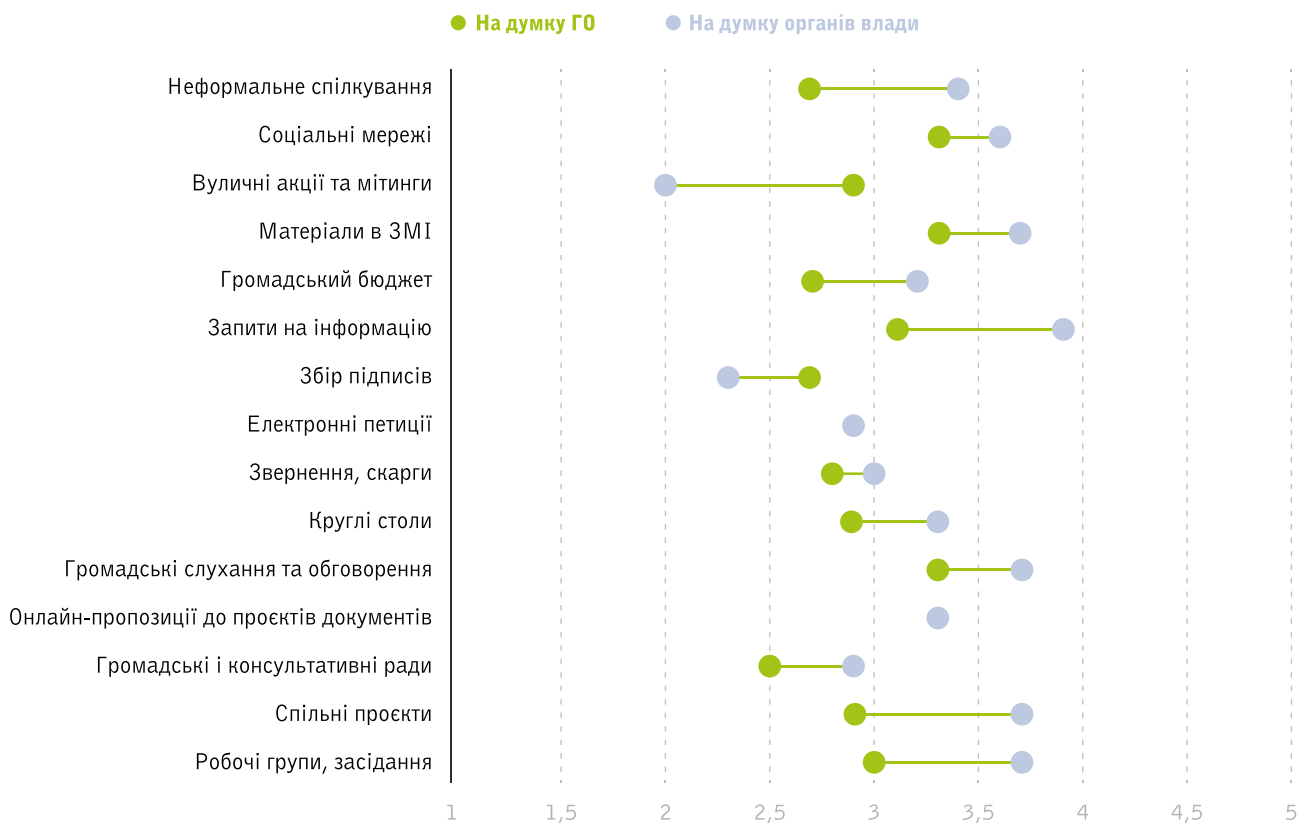
Інструменти, які передбачають взаємодію двох та більше сторін, частіше оцінювалися як менш доступні та чутливі. Хоча саме вони конвенційно вважаються більш партисипативними, тому що передбачають включення до процесів прийняття рішень людей із різним досвідом. Це робочі групи, засідання, громадські і консультативні ради, спільні проєкти. Їх активіст_ки оцінили як найменш доступні та чутливі інструменти. Представни_ці органів влади такими вважають: вуличні акції та мітинги, громадські та консультативні ради. Можливо, така ситуація свідчить про те, що необхідно **переглянути організацію подібних заходів таким чином, щоб вони були якомога більш доступними та чутливими для різних груп людей.**

Недоступність робочих груп може бути пов'язаною не лише з перешкодами у взаємодії з представни_цями органів влади. **Робочі групи та засідання потребують специфічних знань та вмінь, а також належний рівень інституційної спроможності**

громадських організацій. Можливо, тому вони також є менш доступними для громадських активіст_ок.

Рисунок 12

Питання «Оцініть, будь ласка, **прозорість цих інструментів взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади**. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не прозорий, а 5 — дуже прозорий»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Онлайн-пропозиції до проєктів документів, громадські слухання та обговорення, публікації матеріалів у ЗМІ, соціальні мережі — їх активіст_ки відносять до найбільш **прозорих** інструментів співпраці. В них однаковий узагальнений індикатор — 3,3. Наступний у запитів на інформацію — 3,1. Представни_ці органів влади найбільш прозорими інструментами вважають запити на інформацію та з однаковим середнім індексом публікації матеріалів у ЗМІ, громадські слухання та обговорення, спільні проєкти, робочі групи та засідання.

Активіст_ки вважають найменш прозорими такі інструменти співпраці: громадські і консультативні ради, збір підписів, громадський бюджет, неформальне спілкування. Представни_ці влади: вуличні акції та мітинги, збір підписів.

Можливо, популярність саме таких інструментів взаємодії у відповідях респондент_ок зумовлені тим, що це добре знайомі інструменти взаємодії — частина з них також входять до найбільш легких та зручних інструментів та тих, які використовуються з найбільшою інтенсивністю. Окрім цього, ці інструменти передбачають менше діалогу та партнерства між сторонами, та представляють собою відносно нескладний механізм втілення.

Віднесення громадських слухань активіст_ками та представни_цями органів влади до прозорих інструментів може бути пов'язане з тим, що цей процес передбачає включення громадськості у процес прийняття рішень представни_ць органів влади. Ймовірно, що організація та проведення громадських слухань потребує надмірного документування кожних етапів реалізації, що також може сприйматись елементом прозорості інструмента.

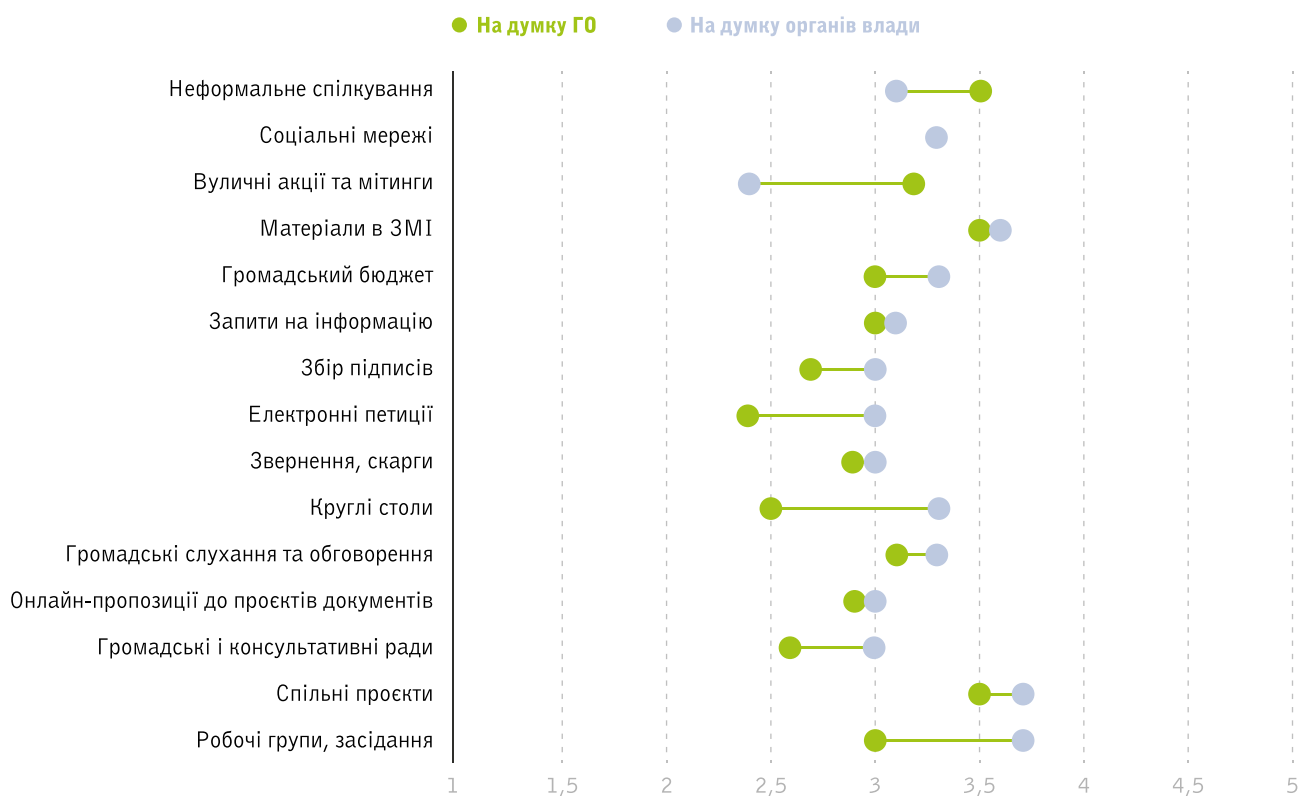
Збір підписів — один з найменш прозорих інструментів. З цим погоджуються представни_ці органів влади та активіст_ки. Можливо, це пов'язано із випадками фальсифікації підписів, або відносно легкої можливості їх підробити.

Активіст_ки найбільш впливовими інструментами на прийняття рішень вважають: спільні проєкти з представни_цями органів влади, матеріали в ЗМІ, неформальне спілкування та соціальні мережі. Представни_ці органів влади до таких відносять: робочі групи, засідання, спільні проєкти, матеріали в ЗМІ.

Електронні петиції та круглі столи — найменш впливові інструменти взаємодії, на думку кліматичних активіст_ок. Представни_ці органів влади найменш впливовими вважають з великим відривом вуличні акції та мітинги, потім з однаковим індексом: збір підписів, електронні петиції, звернення та

Рисунок 13

Питання «Оцініть, будь ласка, **впливовість цих інструментів взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади на прийняття рішень**. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не впливовий, а 5 — дуже впливовий»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

скарги, онлайн пропозиції до проєктів документів, громадські і консультативні ради.

Активіст_ки більш впливовими вважають неформальні інструменти та ті, які стосуються особистісного контакту. Це може свідчити про наявність бар'єрів для кліматичних активіст_ок до процесів прийняття рішень органами влади.

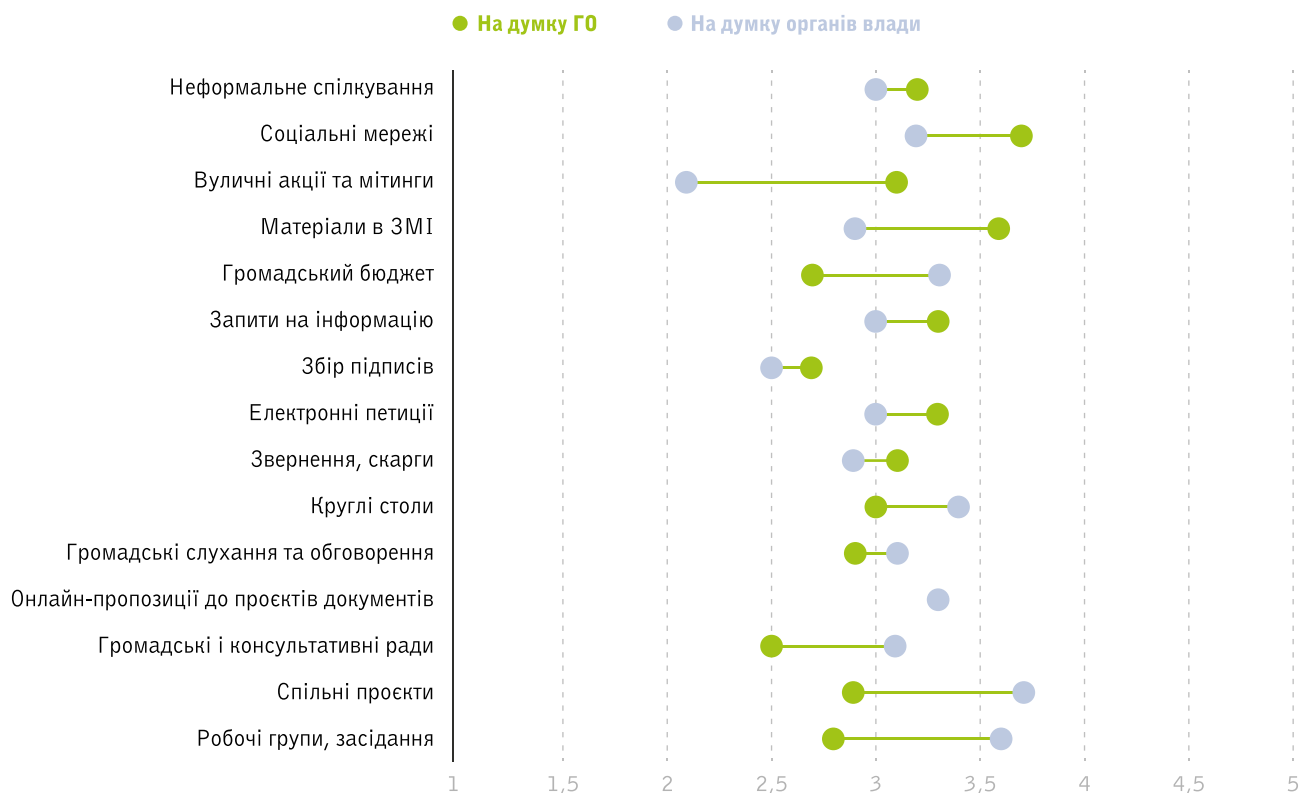
Можливо, суголосність думок щодо спільних проєктів органами влади та кліматичними активіст_ками пов'язана з тим, що цей інструмент передбачає партнерство між сторонами та дає можливість громадськості впливати на прийняття та реалізацію рішень представни_ць органів влади.

Натомість електронні петиції, на думку респондент_ок, можуть вважатись менш впливовими, тому що потребують від громадськості значних зусиль у реалізації та є ефективними лише за умови подальшого лобювання та співпраці з представни_цями органів влади.

Позитивним є те, що представни_ці органів влади та кліматичні активіст_ки вважають публікації матеріалів у ЗМІ впливовими, тому це свідчить про дієвість цього інструменту. Водночас це може бути пов'язаним із закритістю доступу активіст_ок до інших механізмів, через що активіст_кам доводиться створювати суспільний запит та тиснути та органи влади, бо інакше їхня точка зору буде не врахована.

Рисунок 14

Питання «Оцініть, будь ласка, легкість та зручність у використанні цих інструментів взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не легкий/зручний, а 5 — дуже легкий / зручний»; Органи влади — n=23, громадські організації/активіст_ки — n=55.

Соціальні мережі та публікації матеріалів у ЗМІ кліматичні активіст_ки вважають найбільш легкими та зручними у використанні інструментами співпраці. Для представни_ць органів влади такими є інші інструменти: робочі групи, засідання, спільні проєкти.

Найменш зручними та легкими інструментами співпраці, на думку активіст_ок, є громадські і консультативні ради, збір підписів та громадський бюджет. Представни_ці органів влади поділяють думку активіст_ок щодо збору підписів. Вуличні акції та мітинги, також відносять до найменш зручних інструментів.

Ймовірно, отримані результати свідчать про те, що інструменти взаємодії, які передбачають співпрацю та діалог, не є зручними та легкими для кліматичних активіст_ок. Натомість є легкість та зручність у використанні у тих інструментів, за які відповідають та контролюють сторони.

Найбільші бали за результатами анкетування кліматичних активіст_ок отримали такі інструменти: публікації матеріалів у ЗМІ та соціальні мережі, неформальне спілкування. Вони також популярні серед представн_иць органів влади. Водночас представни_ці органів влади високо оцінюють робочі групи, засідання та спільні проєкти, а активіст_ки мають протилежну думку щодо цих інструментів.

Можливо, це пов'язано з тим, хто які інструменти використовує, контролює та ініціює. Адже органи влади організовують робочі зустрічі, засідання. Водночас можливо такі відмінності в оцінках свідчать про недоступність робочих груп, засідань та спільних проєктів для громадських активіст_ок, тому вони більше використовують інструменти «тиску» — публікації в ЗМІ.

Запити на інформацію, порівнюючи з іншими інструментами взаємодії, отримали відносно високі бали серед респондент_ок. Це може бути пов'язано з їхньою поширеністю у використанні як серед громадськості, так і серед чиновни_ць. Цей інструмент

передбачає інформування, а не співпрацю, що робить його легшим у використанні. Водночас одна з представни_ць органів влади зазнача_ла про надмірну завантаженість у робочий час запитами на інформацію та брак часу на інші посадові обов'язки.

ЗМІНИ ЗА РІК: ПОРІВНЯННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ 2019 ТА 2020 РОКІВ

В анкетуванні у 2019 році та 2020 роках могли брати участь різні представни_ці як громадського руху, так і органів влади, тому відмінності в оцінках і порівняннях між роками можуть бути пов'язаними із різним досвідом тих, хто заповнили анкети, а не зі змінами у ефективності інструментів. Тому під час порівняння результатів опитування двох років ми будемо говорили лише про значні зміни оцінок тих чи інших інструментів за різними показниками.

Інтенсивність

За результатами анкетування, в порівнянні із 2019 роком, в 2020 році кліматичні активіст_ки значно вище оцінили інтенсивність використання онлайн-пропозиції до проєктів документів.

В 2020 році за результатами анкетування представни_ць органів влади, збільшилась інтенсивність використання звернень та скарг. Зменшилась оцінка інтенсивності використання круглих столів, спільних проєктів, робочих груп та засідань.

Доступність та чутливість

Оцінка активіст_ок та представни_ць органів влади щодо доступності та чутливості вуличних акцій, мітингів, громадського бюджету в 2020 році менша, ніж в 2019. Збір підписів за оцінками активіст_ок отримав менше балів в 2020 році.

Прозорість

В 2020 році вуличні акції та мітинги, неформальне спілкування, за результатами анкетування кліматичних активіст_ок, стали менш прозорими, ніж в 2019 році. Громадський бюджет, громадські і консультативні ради представни_ці органів влади в 2020 році оцінили як менш прозорі, ніж в 2019.

Впливовість

Суттєвих змін щодо впливовості інструментів на прийняття рішень серед громадських активіст_ок не було. Представни_ці органів влади в 2020 році нижче оцінили впливовість громадського бюджету, вуличних акцій та мітингів в порівнянні із 2019 роком.

Легкість та зручність у використанні

За легкістю та зручністю у використанні збір підписів, громадський бюджет — ті інструменти, які в 2020 році набрали значно меншу кількість балів, ніж в 2019 за результатами відповідей кліматичних активіст_ок. В 2020 році представни_ці органів влади нижче оцінили легкість та зручність використання вуличних акцій та мітингів, соціальних мереж та неформального спілкування. Можливо, це через те, що в 2020 році більшість комунікацій перейшли в онлайн, тому відношення до цього інструменту стало не таким позитивним.

Порівнюючи з 2019 роком, у 2020 році за всіма показниками суттєво зменшились оцінки громадського бюджету та збору підписів серед активіст_ок та представни_ць органів влади.

Можливо, це означає, що ці інструменти були більш ефективними за умов офлайн-підтримки, а в умовах пандемії COVID-19 та карантинних заходів цього не можна було забезпечити. Також, можливо, з часом цими інструментами почали менше користуватись та відповідно оцінювати. Можливо, користувач_ки прийшли до висновку про їхню меншу ефективність.

Також у 2020 році суттєво зменшились оцінки вуличних акцій та мітингів. Окрім неможливості їх проведення через карантинні

заходи, можливо, на це вплинуло те, що під час кризи громадські активіст_ки, які були прибічницями вуличних акцій та мітингів, пішли з кліматичного руху, а продовжили працювати ті, які були залучені більше до формальних інструментів співпраці.

Можливо, специфіка полягає в самому кліматичному русі в Україні. Припускаємо, що він може бути представленим переважно професійними спільнотами та організаціями, а не низовим активізмом. Це може бути причиною невисоких балів у вуличних акцій та мітингів.

Підсумовуючи результати оцінювання інструментів у 2020 році, можна сказати, що більшість схвальних відгуків отримували інструменти взаємодії, які є більш неформальними: соціальні мережі, публікації матеріалів у ЗМІ. Водночас такі інструменти передбачають більше інформування, ніж співпрацю між сторонами.

На використання інструментів у 2020 році також суттєво вплинули карантинні заходи, пов'язані із пандемією коронавірусу. Відповідно, особистісні контакти набули ще більшого значення. З одного боку, наявність цих контактів дозволила перемістити комунікації та взаємодію між громадським рухом та органами влади в онлайн-формати. Водночас це стало перешкодою для тих активіст_ок, які не мали відповідних контактів із представницями органів влади до пандемії, адже встановити такі контакти простіше в особистій взаємодії на офлайн-подіях, ніж онлайн. Також у 2020 році такі інструменти тиску, як вуличні акції та мітинги майже перестали використовувати, натомість функцію тиску більшою мірою виконували публікації у ЗМІ.

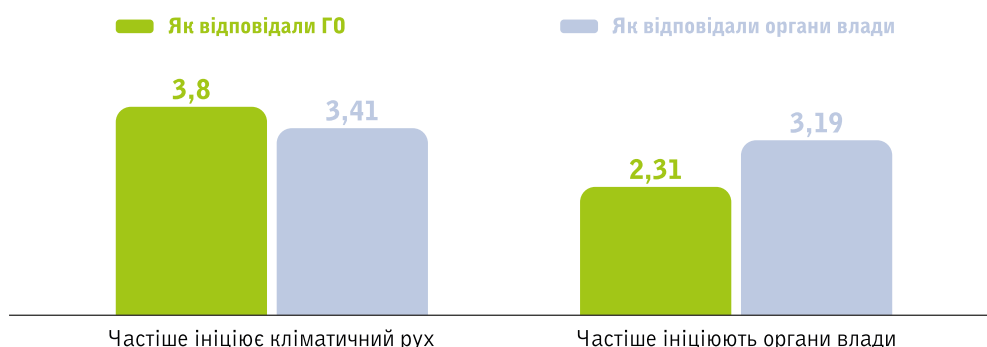
ВЗАЄМНІ ОЧІКУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

ХТО ЧАСТІШЕ ІНІЦІЮЄ СПІВПРАЦЮ?

За результатами анкетування, активіст_ки та органи влади мають трохи відмінні погляди щодо того, хто ініціює співпрацю. Службови_ці вважають, що громадські активіст_ки та органи влади ініціюють співпрацю з майже однаковою частотою. Натомість представни_ці громадських організацій відзначали, що саме громадський кліматичний рух частіше ініціює співпрацю.

Рисунок 15

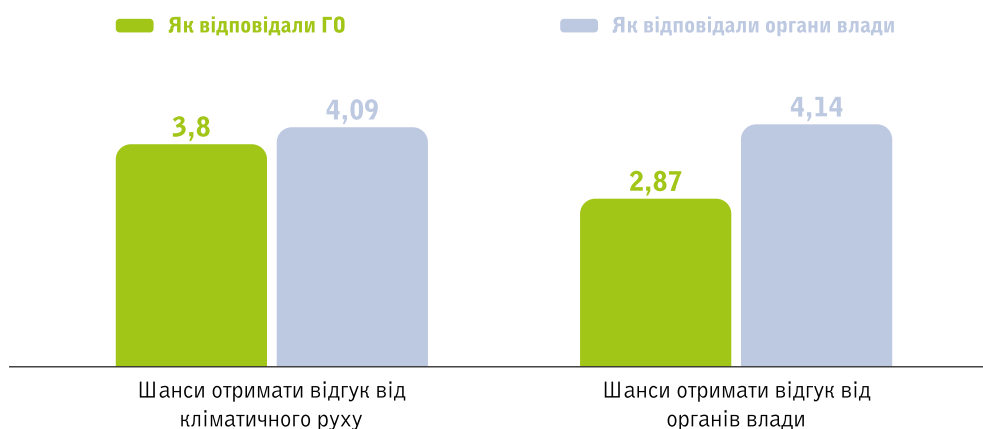
Питання «**Яка зі сторін частіше ініціює співпрацю: громадський кліматичний рух чи органи влади** за шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже рідко, а 5 — дуже часто»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Таку саму різницю помітно й у відповідях на питання про те, хто має більше шансів отримати відгук на співпрацю. Представни_ці органів влади вважають, що шанси в ГО та органів влади майже однаково високі, а активіст_ки ж навпаки вважають, що більше шансів отримати відгук від ГО. Отже, з цих результатів можна припустити, що громадські активіст_ки є набагато активнішими в ініціюванні та відгуках на співпрацю.

Рисунок 16

Питання «Які шанси отримати відгук на запит щодо співпраці у кожної з цих сторін за шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже невисокі, а 5 — дуже високі»; Органи влади — $n=23$, громадські організації/активіст_ки — $n=55$.

Можна припустити, що респондент_ки з органів влади вказали, що доволі часто ініціюють співпрацю з ГО через те, що опитані нами 23 службови_ці є доволі активними, самі ініціюють співпрацю з громадськими організаціями і відповідали на питання, відштовхуючись від свого досвіду. На користь цього свідчить також той факт, що вони відгукнулись на пропозицію заповнити анкету та взяли участь в дослідженні. З іншого боку, можливо, службови_ці схильні оцінювати свою роботу або своїх колег менш критично. Також органи влади здебільшого мають програми по залученню громадськості до прийняття рішень, в рамках яких і можуть ініціювати співпрацю або формально відповідати на запити. Саме тому, на їхню думку, вони можуть

часто ініціювати співпрацю або відгукуватися на співпрацю, хоча це можуть бути лише формальні процеси, за якими необов'язково слідує успішна взаємодія. Крім того, на думку респондент_ок з громадського сектору, запит на співпрацю може бути проігнорованим, якщо у положеннях або програмах, за якими працюють чиновни_ці, не прописана процедура залучення громадськості.

Не всі органи влади розуміють, як працювати з громадськими організаціями, а деякі ще взагалі не пускати, не комунікувати, нічого не робити. Автodor чи ще на місцевому рівні там «печаль» в плані комунікації. І вони мають на це право — «пишіть офіційні запити, будемо писати офіційні відповіді».

Представни_ця ГО

Респондент_ки з громадського сектору говорили про те, що у випадку запиту на співпрацю з боку органів влади, вони зазвичай можуть знайти ресурси й долучитися. Тому громадські активіст_ки майже ніколи не відмовляють, хоча інколи можуть переспрямувати запит до інших організацій, якщо він не стосується їхньої профільної діяльності або експертизи. Це може свідчити про цінність факту співпраці для громадських організацій, їхню високу мотивацію. Од_на респондент_ка говорила про конкуренцію серед громадських організацій за можливості співпраці й реалізації своїх ініціатив.

Також респондент_ки з громадського сектору згадували про **брак системності запиту на співпрацю з боку органів влади.** Така співпраця не є сталою, а скоріше залежить від випадкових і нераціональних чинників, а також від конкретних людей на керівних посадах. Натомість запит на системну співпрацю йде від громадських організацій або за наявності досвіду попередньої успішної взаємодії.

Якщо, наприклад, Кличку вдруг захотілося стати схожим на мера Нью-Йорку, який висадив 1 мільйон дерев за рік, і він теж оголошує, що у нас буде акція — 1 мільйон дерев. І тоді він спускається на Київзеленбуд, і Київзеленбуд починає робити якісь інтерактивні мапи, щось, що ми будемо висаджувати — це просто реальний приклад — будемо висаджувати дерева восени тут, весною тут. Тоді якби ініціатива від них іде, вона несистемна, вона ніяк не включена ні в які стратегічні документи. Це просто як би на емоціях якогось вищого керівництва.

Представни_ця ГО

В принципі, зараз, коли в нас співпраця з обласною владою показала позитивні результати, вони навіть самі до нас звертаються за консультаціями, запрошують нас на зустрічі. Власне, вони самі запросили нас на зустріч з головою обласної ради, тобто тут, я би сказала, можливо, якась уже йде рівностороння співпраця. В нас є окремий відділ при обласній раді [...], створений, щоб просувати екологічні рішення, і ми працювали якийсь період там як підрядники якихось проєктів. Зараз ми консультиємо там на волонтерських засадах іноді, тобто я би тут сказала — рівноцінно. Коли нам від них щось потрібно — вони з радістю відгукуються і допомагають, коли їм щось потрібно — вони звертаються до нас, то в принципі, тут позитивний, позитивні історії більше.

Представни_ця ГО

За словами активіст_ки, на сталість співпраці впливає контакт не тільки з керівни_цями органів влади, а й з виконав_цями. Це пов'язано з тим, що особи на керівних посадах можуть змінюватися значно частіше, ніж ті, хто безпосередньо відповідають за виконання прийнятих рішень.

Одн_а активіст_ка озвучила думку, що останнім часом кількість запитів з боку громадських організацій збільшилася, зокрема через наявність іноземних донорів, які спрямовують кошти на реформування громад і замовляють послуги для громад. Це може впливати на те, що не всі громадські організації отримують відгук на їхні запити, оскільки частина представни_ць органів влади «розбалувані й вибирають». На думку респондент_ки, у 2020 році цей процес навіть посилювався через карантинні обмеження.

Мені чогось згадалися наші тренінги для [певних держслужбов_иць]. Ми робили це у вигляді вебінарів, то дуже важко було набрати учасників. Вони, наприклад, не їдуть. Вони не були мотивовані сидіти вдома, слухати, а не поїхати, наприклад, в обласний центр, хороший готель, як ми зазвичай там збиралися.

Представни_ця ГО

Під час інтерв'ю як активіст_ки, так і чиновни_ці говорили про необхідність співпадіння цілей і планів як чинник, який впливає на їхній відгук на запит і подальше налагодження співпраці. Для респондент_ок з органів влади також важливо, щоби громадська організація, яка до них звернулася, була активною у цій сфері, мала позитивну репутацію у громадському секторі або в донорів, не представляла бізнес-інтереси.

Також представни_ці органів влади говорили про **важливість чітко сформульованого запиту від громадських організацій**, оскільки це може впливати на ймовірність налагодження ефективної співпраці. Це, наприклад, можуть бути пропозиції правок до конкретних законопроектів, а не узагальнені й абстраговані концепції.

Найефективніше, коли громадські організації приходять з максимально чітким розумінням, що їм треба. І коли воно співпадає з нашими уявленнями про чорне і біле... [...] Це зараз звучить «А, депутати балувані, нічого не хочуть робити». Окей, такі депутати тоже є. Якщо говорити про депутатів, які працюють, то найчастіше, якщо ти працюєш, до тебе приходять всі. І якби чим чіткіший запит, з яким до тебе прийшли, тим легше тобі на нього адекватно відреагувати.

Представни_ця ОВ

Одн_а представни_ця органів влади зазначи_ла, що міська рада може проявити ініціативу по співпраці з громадським сектором, врахувавши звернення містян_ок на гарячу лінію міста. Проте такий інструмент може бути малоефективним, оскільки він є точковим і може не пріоритезувати системні проблеми.

ЯКОЮ БАЧАТЬ МЕТУ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОРГАНИ ВЛАДИ?

За результатами анкетування, органи влади та активіст_ки по-різному бачать мету співпраці одні з одними. Громадські активіст_ки вважають, що їхня основна мета — це адвокатування прийняття рішень щодо політик. Другорядними цілями є виконання вимог донорів або міжнародних організацій та підвищення статусності своїх проєктів. Водночас органи влади навпаки вважають, що виконання вимог донорів або міжнародних організацій є основною метою співпраці активіст_ок з органами влади, а вже потім — отримання знань та навичок та адвокатування прийнятих рішень.

Рисунок 17

Питання «**3 якою метою зазвичай громадський кліматичний рух співпрацює з органами влади**»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Натомість щодо мети органів влади, як активіст_ки, так і службовиці мають консенсусне бачення. Зокрема, на їхню думку, найголовніша ціль органів влади — це співпрацювати з ГО для покращення суспільного прийняття своєї діяльності. Серед інших цілей — виконання вимог донорів або міжнародних організацій та отримання експертних знань.

Рисунок 18

Питання «**3 якою метою зазвичай органи влади співпрацюють з громадським кліматичним рухом**»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Під час інтерв'ю метою співпраці для органів влади переважно визначали можливість залучити додаткові ресурси, появу нових ідей, медійність, іміджевість. Натомість громадські активіст_ки говорили про можливість системних змін і впливу на рішення і нормативно-правові акти, покращення стану довкілля. Серед цілей або мотивації співпрацювати в інтерв'ю згадували про збільшення кількості проєктів і задач, для реалізації яких потрібно винаймати вузькоспеціалізованих працівни_ць. Таку потребу в органах влади можуть задовольнити через залучення громадських активіст_ок, які є експерт_ками з конкретних питань.

Думаю, що зі сторони громадськості це одна частина їхньої основної місії, да і їх призначення, впливати на якісь системні рішення — це рішення від органів влади. Це якщо не основне призначення, то дуже часто основна частина їх роботи. А для органів влади, співпраця з громадськістю є таким дуже побічним, «було б непогано».

Представни_ця ГО

Громадська організація отримує можливість реалізувати проєкт, можливість розвиватися. А орган місцевого самоврядування отримує гарну медійну історію і гарний, скажімо так, приклад і для інших міст, і для іншої частини громади, як можна краще... як можна покращити самому... покращити своє життя.

Представни_ця ОВ

На думку одн_їєї активіст_ки, частково мотивацією для органів влади є зобов'язання співпрацювати з громадськістю, яке прописане у низці положень і документів, зокрема міжнародних.

Я думаю це через те, що це така по собі європейська практика, тому що [...] вони підписали, вони звітують, їх також оцінюють по цьому критерію, наскільки вони відкриті до роботи з громадськістю і, думаю, тому вони це роблять. І я думаю, це більше, знаєте, як підстраховка «от бачите, ми прийняли таке рішення, але в робочій групі є представники от стількох громадських організацій». Щоб це було прозоро.

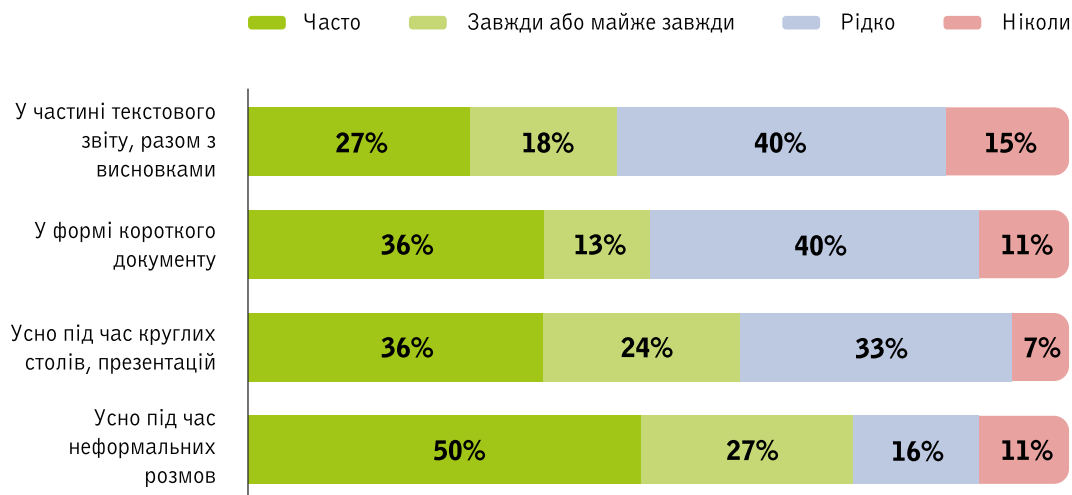
Представни_ця ГО

ПОДАННЯ ТА ВРАХУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДЛЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Для того аби зрозуміти, яким чином громадські організації адвокатують прийняття рішень щодо кліматичних політик, ми запитали, за допомогою яких інструментів вони подають пропозиції та рекомендації для органів влади. Відповіді представни_ць громадських організацій були неоднозначними. Половина активіст_ок зазначили, що подають їх усно під час неформальних розмов, трохи менше роблять це усно під час подій (круглих столів, презентацій) та в формі короткого документа. Водночас 22 з 55 активіст_ок вказали, що рідко подають рекомендації у текстових звітах чи у формі документів, а ще третина рідко подають усно. Такі розбіжності можна пояснити різним досвідом організацій. Більш того, можна припустити, що частина організацій може використовувати для адвокації лише один або кілька інструментів з перелічених інструментів. Органи влади вказали також, що найчастіше отримують рекомендації усно під час зустрічей або подій, трохи менше — у формі документів та текстових звітів.

Рисунок 19

Питання «Наскільки часто Ви або Ваша організація подаєте рекомендації до політик до органів влади національного або місцевого рівнів у різних форматах?»; Громадські організації / активіст_ки — n=55.

Під час інтерв'ю респондент_ки наголошували на **необхідності письмової фіксації пропонованих рекомендацій**, наприклад, через офіційні листи, протоколи, меморандуми. Це зумовлено тим, що якщо пропозиція або рекомендація не зафіксована письмово, то ймовірність її врахування, на думку респондент_ок, є низькою, «близькою до нуля».

Представни_ці органів влади та громадського руху також мали оцінити впливовість та ефективність різних інструментів адвокації, з допомогою яких ГО подають рекомендації органам влади. **На думку як службови_ць, так і активісток достатньо впливовими та ефективними є участь у робочих групах і подання пропозицій через робочі групи.**

Ми все одно маємо розуміти, що ми після того, як порекомендували це десь в документі, маємо просувати такі рішення і маємо приходити на робочі зустрічі, або ж ініціювати їх створення, і коли тебе вже почують ще раз і

побачать, тоді можуть уточнити більш детально і дуже люблять задавати питання.

Представни_ця ГО

Рисунок 20

Питання «Наскільки впливовими та ефективними є ці інструменти подання рекомендацій до політик від громадського кліматичного руху до органів влади за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не впливовий, а 5 — дуже впливовий»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

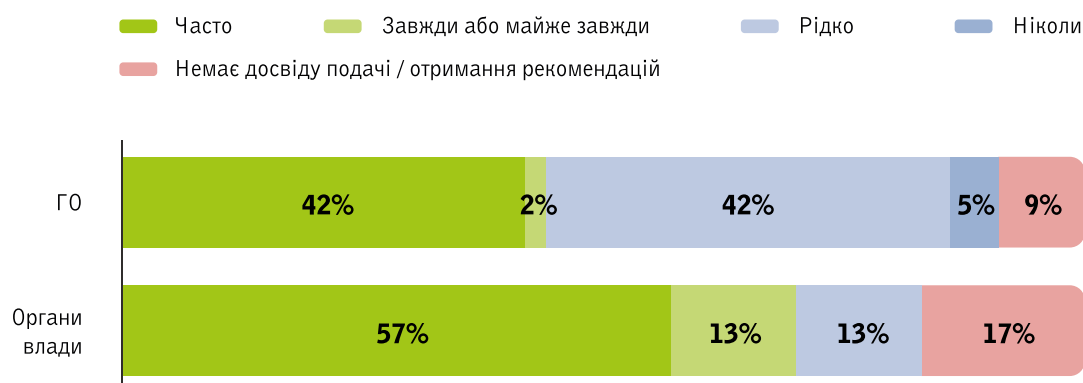
Однак щодо інших інструментів подання рекомендацій думки різнились. Зокрема представни_ці громадського руху вважають найефективнішими та найвпливовішими інструментами індивідуальне спілкування та публічні заяви у медіа. Натомість службови_ці виокремлювали офіційні листи та індивідуальне спілкування. Виокремлення ГО публічних заяв у медіа, а органами влади офіційних листів показує, що ці інструменти є для них найбільш дієвими через специфіку способів їхньої роботи. ГО подають публічні заяви в медіа, в яких можуть міститися конкретні вимоги, які мають врахувати органи влади. Водночас для органів влади зручнішими є офіційні листи як один з основних інструментів їхньої комунікації з громадськістю.

Найменш ефективними та впливовими на думку обох сторін є відкриті листи. Варто також звернути увагу на те, що обидві сторони оцінили усі інструменти подання рекомендацій в діапазоні від 2,8 до 4,1, не вказавши, що якийсь з цих інструментів є зовсім неефективним або навпаки максимально ефективним.

Також різняться думки представни_ць органів влади та ГО щодо частоти врахування рекомендацій органами влади. Так більш ніж половина службови_ць вказали, що рекомендації, які їм надають громадські організації або активіст_ки, враховуються часто або майже завжди. Водночас 23 активіст_ки вказали, що рекомендації, які вони надають, враховуються органами влади часто і стільки ж вказали, що рідко. Ймовірно, наразі ще не сформована стала практика прийняття органами влади рекомендацій ГО та врахування їх у формуванні політик. Утім необхідно зважати й на різний досвід співпраці. Деякі організації можуть мати налагоджену і систематичну співпрацю з окремими органами влади і тому їхні рекомендації беруться до уваги. Інші ж навпаки через відсутність попередніх або налагоджених контактів, можуть подавати рекомендації, які не будуть враховані. Також прийняття до уваги рекомендацій може залежати від конкретного органу та окремо_ї чиновни_ці.

Рисунок 21

Питання «**Наскільки часто враховуються рекомендації, які подають громадські організації до органів влади?**»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Під час інтерв'ю од_на респондент_ка зазначи_ла, що часом в профільні органи влади подають суперечливі, інколи навіть взаємовиключні, рекомендації. Це можуть бути, з одного боку, рекомендації від громадських організацій, а з іншого — бізнесу або інших, непрофільних, органів влади, наприклад, Міністерства фінансів України. А це означає, що потрібно шукати компроміс, «золоту середину». Зі свого боку, активіст_ки можуть розуміти, що їхні рекомендації не будуть повністю враховані. Тому в інтерв'юванні вони зазначали, що намагаються подавати рекомендації по максимуму, щоби їх прийняли хоча б частково.

Якщо ви отримуєте на якийсь документ цілий спектр зауважень, які суперечать одне одному, то далі починається, умовно кажучи, ситуація знаходження компромісу, а якщо якась сторона не хоче цього компромісу, тоді виникає, звичайно, проблема, і це вже переходить в площину політичного рішення, якщо це стосується держави. Ось НВВ, який має бути внесок України [...]. Якщо громадськість каже — щонайменше 28, а промисловість каже — не більше ніж 42, не менш ніж 42, президент озвучує 36, 42.

Представни_ця ОВ

ВЗАЄМОДІЯ ВСЕРЕДИНІ КЛІМАТИЧНОГО РУХУ ТА ВСЕРЕДИНІ ОРГАНІВ ВЛАДИ

За результатами анкетування, як активіст_ки, так і службов_ці вбачають схожі тенденції взаємодії всередині кліматичного руху протягом останнього року. Зокрема вони відзначали як позитивні тенденції — наявність спільного бачення щодо розвитку кліматичного руху і політик, так і негативні — непоінформованість

про роботу інших учасників руху. Така суперечність у відповідях може пояснюватися різними факторами. **Наприклад, деякі організації утворюють коаліції і можуть таким чином знати про діяльність одні одних. З іншого боку, можуть бути якісь невеликі локальні, нові ініціативи або окремі активіст_ки, про діяльність яких знають не всі і вони можуть бути більше виключеними зі спільноти.** Відповідно треба сприяти їхній інтеграції до кліматичного руху.

Рисунок 22

Питання «Як би Ви охарактеризували взаємодію та комунікацію всередині кліматичного руху протягом останнього року?»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Частина активіст_ок та органів влади вважають, що всередині руху відбувається багато співпраці, наявність спільних проєктів та партнерств. Водночас 18 з 55 учасни_ць руху зазначили про високу конкуренцію між ГО. Можна припустити, що мається на увазі конкуренція щодо фінансування міжнародними донорами та організаціями, а також конкуренція за інформаційний простір.

Погляди щодо взаємодії всередині органів влади є протилежними в самих службови_ць та активіст_ок. Самі органи влади не мають одностайної оцінки щодо того, як вони співпрацюють між собою, тому що майже третина вказали про наявність спільного бачення та багато співпраці і стільки ж сказали, що наявність спільного бачення відсутнє.

Рисунок 23

Питання «Як би Ви охарактеризували взаємодію та комунікацію всередині державного сектору протягом останнього року?»; Органи влади — n=23, громадські організації / активіст_ки — n=55.

Натомість активіст_ки набагато критичніше оцінили співпрацю між органами влади. Майже половина вказали, що в органах влади відсутнє спільне бачення, а більше третини повідомили про наявність конфліктів. Найменше, на думку активіст_ок, взаємодія всередині органів влади характеризується наявністю співпраці та спільного бачення. Звісно, це не стосується усіх органів влади, але треба зважати, що специфіка співпраці кожного окремого державного або місцевого органу влади може відрізнятися.

Карантин вплинув на зменшення можливостей для комунікації й партнерств з іншими громадськими організаціями. Од_на респондент_ка зазначи_ла, що через карантин вони частіше працювали окремо від інших організацій, менше долучалися до коментування документів національного рівня. Тому для підвищення ефективності власної діяльності вони сфокусувалися на співпраці з органами місцевого самоврядування.

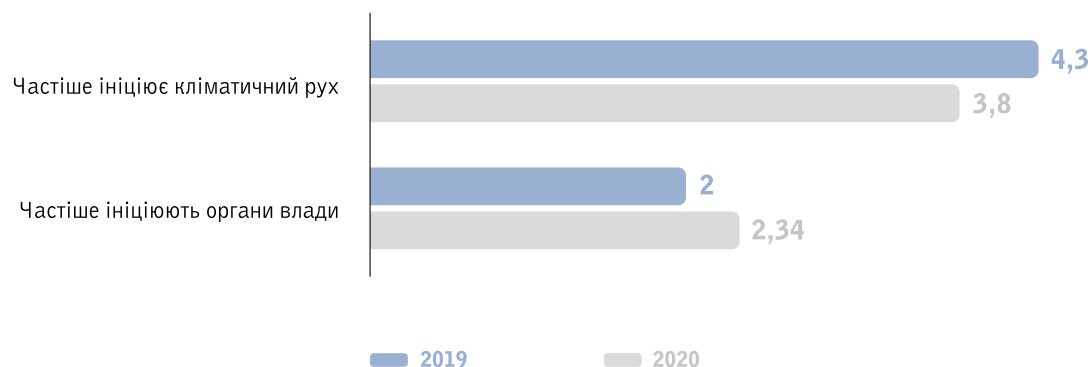
У 20 році дуже не вистачало живих зустрічей [...]. Це те, що іноді навіть змінює там якісь цілі діяльності організації, коли ми об'єдналися з кимось і в нас з'явився там новий проєкт, [...], тобто цього року ми більше працювали в якійсь мірі поокремо.

Представни_ця ГО

ЗМІНИ ЗА РІК: ПОРІВНЯННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ 2019 ТА 2020 РОКІВ

Рисунок 24

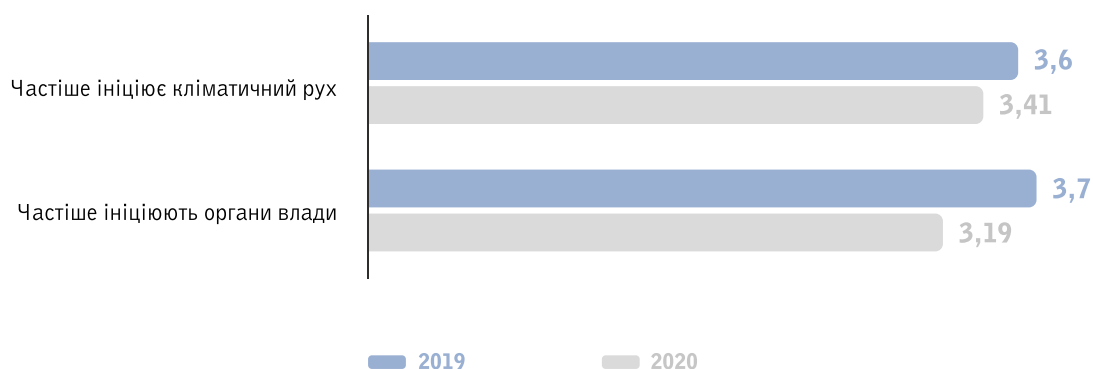
Питання «**Яка зі сторін частіше ініціює співпрацю: громадський кліматичний рух чи органи влади**» за шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже рідко, а 5 — дуже часто»; 2020: громадські організації / активіст_ки — n=55, 2019: громадські організації / активіст_ки — n=66.

Як 2019, так і 2020 року громадські активіст_ки вважають, що саме представни_ці громадського руху частіше ініціюють співпрацю з органами влади. Натомість органи влади так само вважають, що ініціатива йде однаковою мірою з обох сторін. Це означає, що **органам влади треба активніше виявляти ініціативу і також шукати шляхи налагодження взаємодії з громадськими організаціями для побудови успішної співпраці.**

Рисунок 25

Питання «Яка зі сторін частіше ініціює співпрацю: громадський кліматичний рух чи органи влади за шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже рідко, а 5 — дуже часто»; 2020: органи влади — n=23, 2019: органи влади — n=18.

Незмінним залишилося і бачення мети співпраці одні одних. Громадські організації вважають, що їхня основна мета — адвокатувати прийняття рішень, водночас органи влади бачать головну ціль ГО у виконанні вимог іноземних донорів. Як активіст_ки, так і службов_иці вбачають у діяльності органів влади покращення суспільного сприйняття своєї діяльності як основну ціль. Відповідно, за один рік не відбулось значних змін, які могли б вплинути на сприйняття мети одні одних.

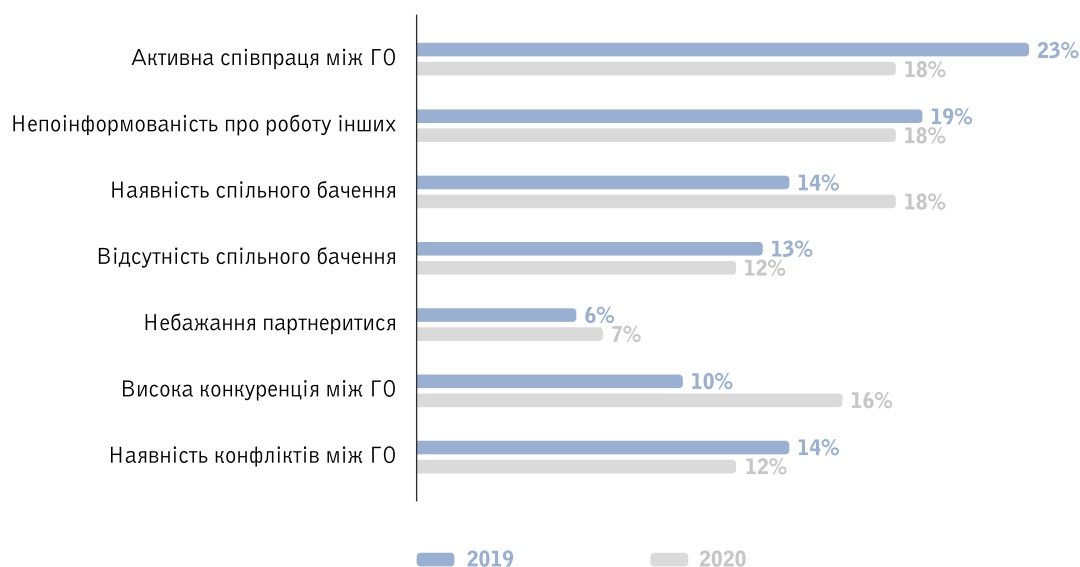
Оцінки активіст_ок і службови_ць щодо взаємодії всередині кліматичного руху та органів влади у порівнянні з попередньою хвилею опитування дещо відрізняються. Всередині громадського руху, на їхню думку, як активно присутня співпраця, так і невисо-

кою є поінформованість про роботу інших громадських організацій у цій темі. **Це може свідчити про те, що кліматичний рух може посилювати свою спроможність за допомогою залучення та співпраці з низовими активіст_ками та локальними ініціативами.**

Однак з відповідей активіст_ок також можна побачити, що у порівнянні з 2019 роком активна співпраця дещо зменшилась, водночас дещо більше опитаних відповіли про існування спільного бачення всередині руху та наявність конкуренції.

Рисунок 26

Питання «Як би Ви охарактеризували взаємодію та комунікацію всередині кліматичного руху протягом останнього року?»; 2020: громадські організації / активіст_ки — n=55, 2019: громадські організації / активіст_ки — n=66

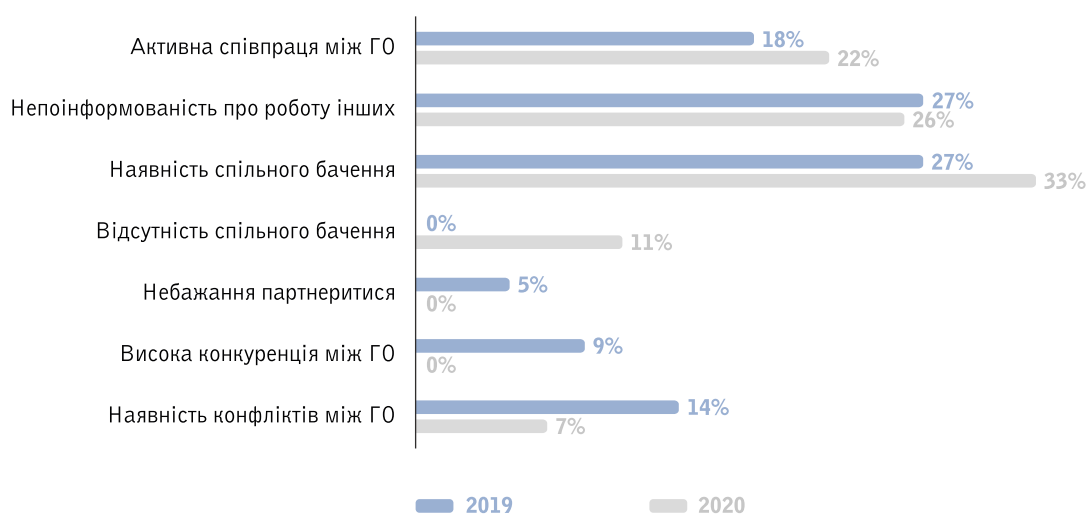

Водночас деякі відповіді опитаних органів влади за двома роками відрізняються. Цього року ще більше службови_ць вказали, що всередині громадського сектору існує спільне бачення щодо кліматичних тем. Водночас деякі респондент_ки з органів влади вважають, що в громадському кліматичному секторі відсутнє спільного бачення, хоча минулого року таку відповідь не вибра_ла жод_на представни_ця органів влади. Також цього року ніхто з опитуваних не вважає, що взаємодію

всередині сектору характеризує небажання партнеритися з іншими організаціями, а також висока конкуренція.

Рисунок 27

Питання «Як би Ви охарактеризували взаємодію та комунікацію всередині кліматичного руху протягом останнього року?»; 2020: органи влади — n=23, 2019: органи влади — n=18.

Отже, громадські організації частіше виступають ініціаторами співпраці і більш імовірно відгукнуться на співпрацю, ніж органи влади. Органи влади та активіст_ки мають різні уявлення про те, для чого працюють громадські організації, однак щодо мети органів влади мають більш консенсусне бачення. Громадські організації з різною частотою подають рекомендації органам влади у різних форматах, що може залежить від цілей та тем, з якими вони працюють. Серед ефективних та впливових інструментів адвокації ГО та органи влади виокремлювали подання через робочі групи та індивідуальне спілкування. Частота врахування рекомендацій також відрізняється на думку ГО, а от на думку органів влади пропозиції громадськості частіше приймаються. Також в органів влади та ГО існує досить схоже бачення комунікації всередині кліматичного руху. Водночас щодо взаємодії всередині органів влади активіст_ки вбачають більше проблемних питань, аніж самі службови_ці.

ВИСНОВКИ

На думку більшості, як представни_ць органів влади, так і представни_ць громадського кліматичного руху, можливості співпраці між двома сторонами у 2020 році не зменшились. Переважно респондент_ки говорили про те, що можливості співпраці або ніяк не змінились за останній рік (31% щодо органів місцевої влади й 24% щодо органів державної влади), або збільшились (42% щодо органів місцевої влади й 39% щодо органів державної влади). Водночас значна частина активіст_ок вважають, що значного поліпшення співпраці не відбулося, і кількість можливостей для співпраці протягом останнього року все ж дещо або значно (20% щодо органів місцевої влади й 18% щодо органів державної влади) зменшилась. Натомість у 2019 році активіст_ки могли мати більше можливостей для співпраці з органами державної влади, оскільки тоді про збільшення співпраці зазначали 55% респондент_ок, а про зменшення — 9%, що вдвічі менше, ніж у 2020 році.

Такі не однозначні результати можуть, зокрема, бути наслідком пандемії та переміщення комунікації та взаємодії між органами влади та громадським рухом онлайн. За таких умов важливу роль відігравали попередні особистісні контакти. Наявність попереднього успішного досвіду взаємодії могла забезпечити менш «болісний» процес переходу до онлайн-взаємодії без втрати можливостей для комунікації та співпраці. Водночас для тих, хто не мали попередніх контактів або досвіду взаємодії, перехід до онлайн-комунікації дійсно міг означати зменшення можливостей для співпраці. Також деяку роль в різних оцінках змін у можливостях співпраці протягом 2020 року могли відігравати кадрові зміни у державних та місцевих органах влади.

Відповідно, деякі громадські організації та активіст_ки за таких змін втрачали вже існуючі контакти, натомість інші могли їх набувати. Особливо за умов потрапляння до органів влади представни_ць громадянського суспільства.

Є позитивні випадки залучення громадськості на етапі планування та розробки рішень, а не коли рішення вже прийняли. Водночас такі випадки є точковими, а не системними. Натомість активіст_ки та представни_ці громадських організацій вважають таку залученість більш ефективною, а тому для покращення співпраці між органами влади та громадським рухом можна розвивати та систематизувати залучення громадськості на етапі розробки документів, радше, ніж лише їхнього коментування. Таку співпрацю можна було б налагодити за допомогою різних інструментів, зокрема, робочих груп.

На посилення співпраці між активіст_ками та представни_цями органів влади могли вплинути такі чинники: місцеві вибори, перехід громадських активіст_ок до органів влади, долучення до ЄЗК, наявність позитивного досвіду співпраці між активіст_ками та службови_цями, підвищення рівня професійності кліматичних громадських організацій, бажання органів влади отримувати експертну допомогу від громадськості.

На зменшення можливостей співпраці могли впливати такі чинники: зміна пріоритетів органів влади у фінансуванні через COVID-19, яка відбулась не на користь «зелених» проєктів, карантинні заходи. Не всі інструменти співпраці було можливо адаптувати до онлайн-формату. Окрім цього, при переході інструментів до онлайн-форматів, важливими також виявились напрацьовані під час попередньої взаємодії особисті контакти. Відповідно, відсутність офлайн-заходів ймовірно зменшувала можливість набуття нових контактів для представни_ць громадського руху, особливо нових чи менш досвідчених ініціатив чи організацій.

Кліматичні активіст_ки та представни_ці органів влади вбачають різні перешкоди у взаємодії одна між одною. Спільною ознакою цих перешкод є їхня системність, окрім пандемії коронавірусу. Активіст_ки вважають суттєвими перешкодами: відсутність спільного бачення органів влади і ГО щодо кліматичних і екологічних змін і політик; різні цілі активіст_ок та представни_ць органів влади, відсутність у чиновни_ць розуміння важливості кліматичних та екологічних тем, відсутність стратегічного бачення та довгострокового планування, відсутність партнерської співпраці між сторонами.

На думку представни_ць органів влади основними перешкодами є: непоінформованість громадськості про роботу органів влади, низький рівень довіри ГО до органів влади, пандемія COVID-19, обмеженість каналів спілкування з активіст_ками, відсутність спільного бачення та партнерської співпраці між сторонами, небажання активіст_ок йти на компроміс.

Найефективнішими інструментами співпраці учасни_ці дослідження вважали неформальні, особистісні інструменти. Вони більшою мірою стосуються інформування та консультування, ніж співпраці та діалогу. Одними з найбільш ефективних інструментів є соціальні мережі, публікації матеріалів у ЗМІ, неформальне спілкування. На думку службови_ць, окрім вище зазначених, такими є робочі групи, засідання та спільні проєкти. В 2020 році зросли оцінки в онлайн-пропозицій до проєктів документів. Зменшились оцінки, в порівнянні з 2019 роком, у громадського бюджету та вуличних акцій, мітингів, збору підписів.

Опитані представни_ці органів влади вважають, що ініціатор_ками співпраці є у рівній мірі як громадські організації, так і органи влади. Натомість за оцінками опитаних представни_ць громадських організацій, саме активіст_ки кліматичного руху частіше ініціюють співпрацю з органами влади. На думку активіст_ок, запит на співпрацю з боку органів влади не завжди є системним і може залежати від випадкових чинників або конкретних людей. Проте громадські організації зазвичай готові

відгукнутися на запит, ініційований з боку органів влади, знайти для цього додаткові ресурси.

Для опитаних нами громадських активіст_ок основна мета співпраці з органами влади полягає в адвокатуванні прийняття рішень щодо політик. А для представни_ць органів влади — це покращення суспільного прийняття своєї діяльності.

Рекомендації органам влади активіст_ки найчастіше подають усно під час неформальних розмов або подій. Натомість майже половина опитаних представни_ць громадських організацій подають рекомендації у текстовому форматі. Найбільш ефективними інструментами подання рекомендацій учасни_ці анкетування оцінили участь і подання пропозицій у робочих групах, а найменш ефективними — відкриті листи. Це може бути пов'язано з тим, що формат робочих груп є більш системним інструментом залучення. Він уможливорює безпосередній вплив на зміст і формулювання документів і рішень.

За оцінками учасни_ць опитування, всередині кліматичного руху є тенденція як до наявності спільного бачення щодо розвитку кліматичного руху і політик, так і до непоінформованості про роботу інших учасни_ць руху. Водночас, на думку опитаних активіст_ок, взаємодія всередині органів влади характеризується браком спільного бачення й наявністю конфліктів. До того ж пандемія COVID-19 вплинула на можливості нетворкінгу всередині кліматичного руху у бік зменшення комунікації й партнерств.

